

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 5, Sayı: 24, Haziran 2018, s. 63-107

Dr. Öğretim Üyesi, Yeşim FETTAHOĞLU

Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, yesim-
kurt@gumushane.edu.tr

MAHMÛD TÂHİR LÂŞİN'İN SUHRİYYETU'N-NÂY, YUHKÂ ENNE, EN NİKÂBU'T-TÂİR ADLI HİKÂYE KOLEKSİYONLARININ TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Özet

Mahmûd Tâhir Lâşîn, Batı tarzı Mısır modern kısa hikâyeciliğinin başlangıcı ve gelişimine katkı sağlayan öncü yazarlardan biridir. Aynı duygu ve düşünceye sahip olduğu arkadaşları ile beraber 1917'de Modern Ekol'ü (Medresetü'l-hadîse) kurmuş ve bu ekol, çalışmalarını yayımlamak üzere 1925'te el-Fecr dergisini kurmuştur. Bu dergi vasıtası ile düşüncelerini, edebiyatta yapmış oldukları değişiklikleri ve gelişimleri okurları ile paylaşma imkânı buldular. Lâşîn çoğunluğunu el-Fecr'de yayımladığı, Mısır kısa hikâyeciliğini belli bir çizgiye taşıyan *Suhriyyetu'n-nây*, *Yuhkâ enne*, *en-Nikâbu't-tâir* adlı üç koleksiyonda yirmi dokuz hikâye yayımlamıştır. Yaşadığı toplumun sorunlarına duyarsız kalmayan yazar, edebi anlayışı çerçevesinde, hayatın içinde gözlemlediği her türlü sosyal sorunu hikâyelerinde işlemiştir. Bu çalışmada, bahsedilen koleksiyonlardaki hikâyeler hâkim temalarına göre ayrı ayrı ele alınarak incelenmiş, yapılan değerlendirmeler sonucu çıkarılan tespitler bir kanaat olarak belirtilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mahmûd Tâhir Lâşîn, Medresetü'l-hadîse, Mısır Modern Kısa Hikâyeciliği, Suhriyyatu'n-Nây, Yuhkâ Enne ve Nikâbu't-tâir hikâye koleksiyonları, Mahmûd Tâhir Lâşîn'in kısa hikâyelerinde hâkim temalar.

THEMATIC RESEARCH OF MAHMUD TAHIR LASHIN SUKHRIYAT AL-NAY, YUHKA ANNA AND AL-NIGAP AL-TA'IR STORY COLLECTIONS

Abstract

Mahmud Tahir Lashin is the pioneer of Western style Egypt modern short story writing and one of the writer who has contribution to its development. He founded the Modern School (Al-Madrasa al Haditha) in 1917 with his friends who are of the same mind and al-Fajr magazine is founded by them in 1925 to publishing their studies. Via this magazine they had chance to share their thoughts, the changes and developments in literature with their readers. Lashin published twenty-nine stories, mostly in al-Fajr, which are collected in Sukhriyat al-Nay, Yuhka Anna, Al-Nigap al-Ta'ir that is brought Egypt short story writing up to scratch. Writer who didn't remain insensitive to the society's problems, deal with whole social problems observed in real life in the perspective of his literary understanding. In this study, the stories collected in Sukhriyat al-Nay, Yuhka Anna, Al-Nigap al-Ta'ir examined separately according to their theme and the results are indicated as an opinion.

Key Words: Mahmud Tahir Lashin, Al-Madrasa al Haditha, Egypt Modern Short Story Writing, Sukhriyat al-Nay, Yuhka Anna and Al-Nigap al-Ta'ir story collections, Common Themes in short stories of Mahmud Tahir.

GİRİŞ

Mahmûd Tâhir Lâşîn 7 Haziran 1894'te, Kahire'nin popüler ve kalabalık bir semti olan çocukluğunu geçirdiği Seyyide Zeynep Mahallesinde ailesine ait bir evde dünyaya geldi.¹ Baba tarafı Bosnalı anne tarafı Türk veya Çerkez asıllı olan yazar üçüncü nesil bir Mısırlıdır. Orduda yüksek rütbeli bir subay olan babası Hüsni Lâşîn edebiyatı seven, genel olarak kültürel meselelere ilgi duyan, çok okuyan birisidir. Bu sebeple evde zengin bir kütüphaneye sahip olan Lâşîn ağabeyinden de oldukça etkilenmiştir. İngiltere'de tarih alanında yükseköğretim gören ağabeyi Muhammed Abdurrahim Hüsni Lâşîn, Londra'da iken West and Covent'daki canlı İngiliz tiyatro sahnesinin büyümesine kapıldı. 20. yüzyılın büyük aktörleri onu etkiledi. 1914'te Mısır'a döndüğünde bir tiyatro gurubu oluşturdu. Bu gurup için gerekli metinleri tercüme edip oyunu yönetti ve kendisi de oyunlarda yer aldı. Edebiyat tutkusu, sanatsal aktiviteleri ve fikirleri kardeşi Mahmûd Tâhir ve daha sonra *Modern Ekol'in* (Medresetü'l-hadîse) üyeleri olacak birçok arkadaşının üzerinde yeni ufuklar açan bir etkiye sahipti. Ağabeyinin erken vefatı kendisini ve ailesini derinden sarsmış olsa da coşkulu ruhu kardeşi Mahmûd Tâhir'in onun yerini almasına, modern edebiyat ve sanatın başka bir tarzına öncülük etmesinde etkin rol oynamıştır. Aydın bir aileye sahip olan yazar hem okulda hem de evde sağlam bir eğitim almıştır.²

¹ Avad, İbrâhîm, **el-Kassâs Mahmûd Tâhir Lâşîn hayatuhu ve fennuhu**, Kahire, Mektebetu'z-Zehrâ, 2001, s. 9.

² Fettahoğlu, Yeşim, Mahmûd Tâhir Lâşîn'in Hayatı Ve Suhriyyetu'n-nây, Yuhkâ enne, en Nikâbu't-tâ'ir Adli Hikâyê Koleksiyonlarının Tahlili, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul, 2016, s. 74-75.

Kahire Mühendislik Fakültesinde yükseköğretimini tamamlayan Mahmûd Tâhir, 1917 yılında inşaat mühendisi olarak fakülteden mezun oldu. Ağabeyini mezuniyetinden bir yıl önce kaybetti. Mezuniyetinin ardından Maslahatu't-Tanzîm'de (Şehir Planlama Dairesi) şehir planlama memuru olarak çalışmaya başladı ve 1953'te kendi isteğiyle emekli olana kadar burada çalıştı. Bir yıl sonra 17 Nisan 1954 yılında hastalanarak vefat etti.³

1920'li yıllarda kısa hikâye yazmaya başlayan Lâşîn ilk denemelerini yayımlamaktan çekinmişti. 1924 yılında *Şahh* adlı hikâyesini *el-Fünûn* dergisinde, ilk kısa hikâye koleksiyonu olan *Suhriyyetu'n-nây* (1926) daha sonraki yazdıklarını düzenli olarak *el-Fecr*'de, dergi yayın hayatına son verince başka dergilerde yayımladı. İkinci koleksiyonu *Yuhkâ enne'deki* (1929) hikâyeler düzensiz aralıklarla ortaya çıktı. Yazdığı tek roman olan *Havvâ bilâ Âdem* (1933-1934) Mısır entelektüel kadınının hayatta var olma mücadelesini ve sonucunda kaybedişini anlatır. Bu romandan sonra yazdığı *en-Nikâbu't-tâir* (1940) bir hikâye koleksiyonu olarak yayımlandı ama içindeki hikâyeler küçük birer roman hüviyetindedir. Bu koleksiyon *el-Fecr* dergisinin kurucularından olan arkadaşı Hüseyin Fevzî tarafından edebiyata bir geri dönüş olarak yorumlandı ama bu bir geri dönüş olmadı. *en-Nikâbu't-tâir* koleksiyonundan sonra Lâşîn sadece *Mâ lem ekille li ehad* adlı *el-Hilâl* dergisinde 1945'te yayımladığı bir hikâye yazdı. Daha sonra edebiyat alanında aktif olmadı.⁴ Bunun sebebi olarak hem okuyucularından hem de eleştirmenlerden aldığı olumsuz geri dönüş, öncü olarak ihmal edilmesi, modern ekol gurubunun dağılması düşünüldü.⁵ *Havvâ bilâ Âdem*'den sonra kendisini aşan genç çağdaşları Yahya Hakkî ve Tevfik el-Hakîm gibi onun vedasına katkıda bulunmuş olabileceği de ihtimaller arasındadır.⁶

1917'de dört kişi ile (Mahmûd Tâhir Lâşîn, Yahyâ Hakkî, Hüseyin Fevzî, Hasan Mahmûd) adını bizzat Lâşîn'in koyduğu *Modern Ekol* (Medresetü'l-hadîse) kuruldu. Kısa süre içinde yeni üyeler edinen ekol, fikirlerini geliştirerek şekillendirdi. 1917-1925 yılları 1919 devriminden dolayı Mısır'da milliyetçi mücadelede özel bir öneme sahipti ve bağımsızlık konusundaki istekler ve milliyetçilik düşüncesi için önemliydi. Lâşîn, 1919 devrimine katılan aydınlardan biriydi. Kendisi de halkı gibi işgalci güçler tarafından yenilgiye uğramış, umutları yıkılarak acı çekmişti.⁷ Devrimin etkilerini entelektüel bir gencin hayata bakışı ve umutsuzlukları ile anlattığı "*Hayat Telaşî Altında*" adlı hikâyesinde okuyucuya sundu.

1924 yılının sonunda bir edebiyat ekolu olma iddiasını haklı çıkaracak bir dereceye kadar ulaşmayı başaran ekol üyeleri Fransız, İngiliz, Amerikan ve İtalyan yazarları okudularsa da kendilerine en yakın ilham kaynağı olarak (devrimci özelliklerinden dolayı) Rus edebiyatını gördüler. Pushkin, Gogol, Lermontov, Turgenyev, Dostoyevski, Tolstoy, Chekhov, Gorky ve Artzybashev'in eserlerini okudular. *el-Fecr* dergisinin neredeyse her sayısında Rus yazarların yazıları üzerine çalışan veya Rus edebiyatından tercüme edilen bir yazı mutlaka vardı.⁸ Bu dergi sadece kısa hikâyenin biçim ve içeriğini olgunlaştırması ile değil aynı zamanda Mısır kültürel

³ Hâfız, Sabrî, *Ruvvâdu'l-fenni'l-kısaî Mahmûd Tâhir Lâşîn*, Kahire, el-Meclisu'l-A'lâ li's-sekâfe, 1999, s. 27.

⁴ Brugman, J., *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, Brill, 1984, s. 253.

⁵ Hâfız, Sabrî, *The Maturation of a New Literary Genre*, International Journal of Middle East Studies, Vol. 16, No.3, 1984, ss. 367-389.

⁶ Hâfız, *agm.*, ss. 367-389.

⁷ Hâfız, *agm.*, ss. 367-389.

⁸ Hâfız, *agm.*, ss. 367-389.

hayatına yeni fikir ve kavramlar kazandırarak halkın geniş ölçüde kabulünü kazandı. Yazar adaylarını teknik ve fikirsel olarak geliştirdi ve edebiyat dergilerine öncü oldu. Yenilikçi fikirleri ve eleştiriyi kabul eden yönü ile okuyucu kitlesinin artışı sağladı. Arap edebiyatını tarihsel anlatı sanatının kısılmasına, stiline iyileşmesine ve milliyetçilik düşüncesinin güçlenmesine sebep oldu. Bu anlamda modern ekol yazarlarının çalışmaları ile *el-Fecr* dergisi kısa hikâyenin gelişim seyrinde bir dönüm noktası olmuştur denilebilir. Modern ekol üyeleri içinde Lâşîn, hikâyelerini koleksiyon haline getiren ilk yazardır.

Lâşîn, bazen Mısır'ın Chekhov'u olarak anılırdı, şüphesiz modern ekolün yazarları gibi bir ölçüde Rus edebiyatından etkilenmiştir. İlk hikâye koleksiyonu *Suhriyyetu'n-nây*'deki "*Patlama*" hikâyesinde Chekhov'dan etkilendiği yönünde bazı eleştiriler vardı. Ancak çoğu eleştirmene göre zamanının Fransız edebiyatına yönelmiş yazarlarının çoğunun aksine esas olarak İngiliz edebiyatından daha çok etkilenmiştir. Teknik okul eğitiminde İngilizce her zaman önemli bir etkindi. Bu yüzden Lâşîn'in İngilizceyi Fransızca'dan daha iyi bildiğini söylemek mümkündür. Modern ekolün bir tür edebi gerçeklik fikrini savunsa da Lâşîn'in iki koleksiyonu tam anlamıyla gerçekçi değil daha çok romantiktir.

Kariyerinde inişli çıkışlı başarılar yakalayan Lâşîn belli bir süre için popülerlik kazandı. Kısa öykülerden oluşan ilk kitabı *Suhriyyetu'n-nây, el-Belaku'l-Usbu'* adlı dergide övgü dolu bir eleştiri aldı. *Yuhkâ Enne*'de o günlerin öncü dergisi *el-Mecelletu'l-Cedide* dergisinde iyi karşılandı. Lâşîn, bu üç koleksiyonda bulunmayan hikâyelerini *Kevkebu's-Şark, eş-Şebâb, es-Sufür, el-Fecr* ve *el-Hilâl* gibi dergilerde yayımlamıştır.⁹

Lâşîn'in çalışmalarının temel amacı kısa hikâyeyi ülkesinin sosyal hayatına entegre etmek, kültürel bilinç ve dolaylı olarak sorunları ve kusurları açığa çıkararak Mısır'daki sosyal sorunlar hakkında edebi bir araştırmanın yürütülmesiydi. Sosyal kategorilerin eleştirel analizi için sınıflandırmalar, mekânlar, kurgusal dünyada ortaya çıkan temalara ihtiyaç vardır. Mısır yaşamının sosyal araştırmasını yaptığı ve okuyan halkın önemli bir bölümünü oluşturan orta sınıfın yaşamındaki köklendirme girişiminde çok yönlü temalar ele almıştır. Kaza ve kaderi inkâr etmeyen Lâşîn, hayata uygulaması üzerindeki tereddütlerini ortaya koyar. Sevgi ve aşkın kutsal olduğunu düşünür. Çiftler arasında sevgi öldüğünde aşkın kaybolduğunu savunduğu gibi ihanet ve aldatma onun gözünde rezilliktir. Bu konuyu işlediği hikâyelerde okuyucuyu ihanetin ve aldatmanın mutsuzluktan başka bir şey getirmeyeceğine ikna etmeye çalışır. Onun için bir başka değer de kadındır. Kadın hayatın merkezindedir ve incinmemesi gereken bir varlıktır. Hemcinsleri olsa da kadını üzen erkeklerden alaycı bir şekilde intikam alır. Aldatan taraf kadın olması durumunda kadını buna iten sebepleri öne çıkararak yine kadını haklı bulur. Boşanma, ikinci eş ve kadın pazarlama temalarında da aynı görüşe sahip olmakla beraber özellikle çocukların ve ailenin yıpranmasını ele alır.

Yazara göre hayat insan ile zaman arasında bir savaş, ölüm ise değiştirilemez bir gerçektir. Dini sömürü konusunda din adamlarına yüklenen Lâşîn, halkın dini söylemlerle duyarsızlaştırılmasına da tahammül edemez. Bunun yanında falcılık, cinler, şifacılık gibi halk inanışlarına da değinmiştir. Birer hikâye ile ele aldığı yabancılaşma, tarih, eğitimde şiddet, şüphe temalarındaki verilmek istenen ana fikirler oldukça etkileyicidir.

⁹ Brugman, *age.*, s. 254.

Çalışmamızın konusu olan *Suhriyyetu'n-nây, Yuhkâ enne, en-Nikâbu't-tâir* koleksiyonlarındaki kısa hikâyelerin Arapça asılları için Sabrî Hâfız'ın Mahmûd Tâhir Lâşîn'in bütün eserlerini ihtiva eden *Ruvvâdu'l-fenni'l-kıasî Mahmûd Tâhir Lâşîn* (Kahire-1999) adlı eserinden faydalanılmıştır. Hikâye tahlilleri için de Mehmet Kaplan'ın *Hikâye Tahlilleri* (İstanbul-1986) ve Mehmet Tekin'in *Roman Sanatı* (İstanbul-2006) adlı eserlerinden istifade edilmiştir.

Yazarın adı geçen hikâye koleksiyonlarında öne çıkan hâkim temalar şunlardır:

KADER

Mahmûd Tâhir Lâşîn, hayatı yakalayabilen, insanların talihlerine gerçekçi bir şekilde yaklaşan bir yazardır. Ona göre insanlar 'iyi' yöndeki bakış açılarını tecrübeleri neticesinde 'kötü' olarak değiştirebilirler. Doğal olarak bu durumun tam tersi de söz konusudur.

Mahmûd Tahir Lâşîn'in *Suhriyyetu'n-nây (Ney'in İronisi)* adlı ilk hikâye koleksiyonu bulunduğu koleksiyona adını vermiştir. Hikâyede Vehdân Amca adlı başkahramanın doğumundan orta yaşına kadar olan hayat hikâyesi ele alınmıştır. Çocukluğunu ve gençliğini üvey anne ve gaddar bir babanın elinde eziyet çekerek geçirir. Başına gelen olumsuzluklardan ney üflemele uzaklaşan Vehdân Amca, kendi dünyasında bir hayat felsefesi geliştirmiştir.

Yazar dış mekânı tanıtırken bir sanayi bölgesini adeta canlandırarak dile getirir. Devletin fabrikaları ve halkın fabrikaları farklı yerlerde sıralanmıştır. Bariz bir zengin fakir ayrımı vardır. İşportacılar ile dolu yollardan, kalabalık ve rengârenk bir sokaktan bahsedilir. Daha sonra şehirleşmenin eleştirilmesi ile devam eden hikâyede işçi evlerinin bulunduğu varoş bölgelerin pislik ve çirkinlikle yoğrulduğu vurgulanır. Yazar bu bahsedilen bölgeden geçerken anlatılan manzaraya tanık olunabileceğini söyler.

Vehdân Amca'nın yaşadığı köy ise bu bölgeye yakındır. Doğal güzelliklerini tam olarak kaybetmeyen bu köydeki şehirleşme çalışmaları yazar tarafından eleştirilmiştir. Vehdân Amca hatırladığı mazisinden kaçışı yine neyinde bulur. Bu ruh halinde yolun kenarındaki bir mescide ulaşır ve burada hayatı değişir. Mescitte arkadaş olduğu bir Şeyh ile karşılaşır. Beraber namaz kıldıktan sonra Şeyh onu cemaatle tanıştırır. Cemaat Vehdân Amcaya sahip çıkar. Burada kendisine bir kulübe dahi yaparlar. Vehdân Amca için huzurlu bir dönem böylece başlamış olur.

İlerleyen günlerde Vehdân Amca evlenir. Kendisi için yapılan kulübe villaya dönüşür. Çocuğu olacaktır ve bunun için eşiyle çok heyecanlıdırlar. Çocuk doğar ve babasının aksine mutlu bir çocukluk geçirir. Oldukça zeki olan çocuk Paris'e gitmek ister. Okuyup avukat olur. Sonra ülkesine geri dönüp halkına yardım eder. İnsanların ondan beklediği çok şey vardır. Fakat verem olmuştur. Hastalık başlangıç aşamasındadır ve yeterli doktor yoktur. Hastalığına inat ömrünün yettiği kadar halkına hizmet eder. Hastalığı ilerler ve ailesini perişan bir halde geride bırakarak ölür.

“Verem gündün güne onu yatakta eritiyordu. Sıcak ateş onu yakıyordu. Sonra vefat etti.. Annesinin gözyaşları ona fayda vermedi. Sonunda anne babasını terk etti. Başları sağ olsun. Garip dünyanın hali bu...”¹⁰

Vehdân Amca'nın oğlu bu köy için bir umuttur. Fakat kader ağlarını örmüş ve bu umudu yok etmiştir. Yazar “*O gece bulutlar yavaş yavaş geldi ve güneşin önünü kapattı.*”¹¹ Cümlesi ile bu durumu ifade ederek “*doktorların olmayışı*” gibi dönem şartlarını gencin ölümüne vesile olması sebebi ile eleştirerek bir gerçeklik üzerinde de durur. Vehdân Amca mutluluğu yakalayıp meyvesi ile övündüğü bir zamanda kader kendisini yine mahzun eder. Yazar bu durumu “*garip dünyanın hali bu*” olarak belirtmiştir.

Hikâyede iç mekân mescit, kulübedir. Dış mekân şehir merkezi, tramvay, Vehdân Amca'nın köyü, Paris'tir. Kahramanlar, Vehdân Amca, eşi, çocuğu, anne ve babası, üvey annesi, Şeyh ve köydeki insanlardır. Akıcı bir üslup ve fasih Arapça ile yazılan hikâyede anlatıcı olarak yazarın hâkimiyeti hikâye boyunca hissedilmektedir. Hikâyenin başlığı Vehdân Amca'nın hayatını temsilen konusu ile uyumludur.

“*Yuhkâ enne*” (*Hikâye Edilir Ki*) adlı hikâye koleksiyonunun onuncu hikâyesinin adı *Kader*'dir. *Kader* hikâyesinde, bir anne ve oğulun hikâyesi anlatılır. Aziz Efendi adındaki kahraman, genç yaşta dul kalmış bir annenin tek oğludur. Bir de evlenip evden ayrılan kız kardeşi vardır. Aziz Efendi annesini, babasının genç yaşta ölümünden sonra çektiği sıkıntılar, onları büyütüp yetiştirme çabası ve fedakârlıkları gibi nedenlerden dolayı çok sever. Annesine olan itimadı sonsuzdur. Anne ise ev işleriyle meşgul bir ev hanımıdır. Bir de çocukluğundan beri onları tanıyan emektar bir hizmetkârları vardır. Üç kişilik bu ev huzur içindedir. Aziz Efendi öğretmendir. Uzun hikâyelerini annesiyle paylaşmaktan ve onunla sohbet etmekten zevk duyan Aziz Efendiyi yazar çocuksu bir saflıkla annesine bağlı olan bir kişi olarak karşımıza çıkarır.

Sakinleri birbirine sevgi ile bağlı ve saygı duyan bu evin huzuru geçmişte tanıdıkları Urâfi Bey adlı bir kişiden bir tarla meselesinin çözümü için gelen mektupla bozulur. Aziz Efendi eğitiminde kendisine destek olmuş Urâfi Bey adlı bu kişiye yardımcı olmak ister. Fakat annesi anlamsız bir huzursuzluk içindedir.

Aziz Efendi, Urâfi Bey'e yardım etmek için karıştırdığı eski evraklar arasında Urâfi Bey ile annesi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran bir mektup bulur. Mektup “*Azizem, iki gözüm, Hatice Hanım, o sıcak yanaklarından öptükten sonra...*” Diye başlamaktadır. “*Senin için kalbime gömdüğüm bu sevgi*” diye bir ibare daha görünce endişe duymaya başlar.

Aziz annesinin karşısına çıktığında seninle Urâfi arasında ne geçti öğrenmek istiyorum, der. Hatice Hanım eski hikâyeyi anlatmak zorunda kalır. Aziz'in babası öldüğünde geride mal mülk bırakmamıştır. Babasından kalan bir parça araziye Urâfi Bey'e satarak çocuklarına bakmaya çalışır. Bu sıralarda kendisinin beş, kardeşinin üç yaşında olduğunu Urâfi Bey'in karısının annesi tarafından yakınları olduğunu söyler. Urâfi Bey ile eşinin çocuklarının olmadığını, Urâfi Bey'in eşinin teklifi ile beraber yaşadıklarını onların yardımıyla çocuklarını okuttuğunu söyler. Aralarındaki yakınlık yüzünden Urâfi'nin karısının kıskançlığı artmış ve evden ayrılmışlardır.

¹⁰ *Suhriyyetu'n-nây*, *Suhriyyetu'n-nây*, s.73-74.

¹¹ *Suhriyyetu'n-nây*, *Suhriyyetu'n-nây*, s.74.

Aziz Efendi ilkokulda iken Urâfi Bey'in felç geçirdiğini ve Asyot'a taşıdığını Kahi-re'ye bir daha gelmediğini ifade eder. Bu açıklamalar üzerine anne ile oğlu arasında karşılıklı suçlama ve savunmaya yönelik konuşmalar geçer. Ve Aziz Efendi evi terk ederek uzun bir süre düşünür.

*"Rezil bir hayat yaşamışım. Örnek gördüğüm annem suçlu olarak önümde şaibeli duruyor... Ne yapabilirim?"*¹²

Aziz kendi içinde olayı iyice harmanlar. Bir ara annesinin kocası Urâfi'yi cezalandırmak için plan yapar. Sonunda eve döner. Kapıda kendisini hizmetçileri karşılar. Annesinin şartlarını ve mecburiyetini ona hatırlatır. Kararını veren Aziz annesinin yanına gider ve sarılıp yanaklarından öper. Annesine suçlu olmadığını ifade ederek tüm bu olayların başına kader yüzünden geldiğini söyler.

*"Anneciğim, sana ne oldu? Sen yüce bir kadınsın. Anneciğim bizi kurtarıp kendini ateşe atarak kötü kadere yenildin. Sen şerefli bir kadınsın. Büyük şahsiyeti olan bir kadınsın. Kaderi affet."*¹³

Anlatıcı olarak yazarı gördüğümüz bu hikâyede iç mekân yaşadıkları ev, dış mekân Âbidin Meydanı, Kahire ve Asyot'tur. Kahramanlar Aziz, annesi, kardeşi, hizmetkârı, Urâfi Bey ve karısıdır. Hikâye Aziz'in okuldan eve geldiği ikindiye yakın bir vakitte başlayıp ertesi sabah biter. Başlık, Aziz'in kadere boyun eğmesi yönünden içerikle uyumludur.

Bazen yaptığı sürprizlerle kaderimiz bize alaycı bir şekilde göz kırparabilir. *Sevgi Oynatır* hikâyesi ile Lâşîn, bize bu durumu örnek gösteren bir hikâye takdim etmiştir. *Sevgi Oynatır, en-Nikâbu't-tâir (Sinek Kuşu)* adlı hikâye koleksiyonunun ikinci hikâyesidir. Hikâyede kahraman bir yaz tatilinin sonlarında amcasını ziyaret ettikten sonra şehre dönerken Abbâsiye metrosunda Abduh Paşa istasyonunda bir genç kıza rastlar. Bu genç kız ona göre sıradan bir kız değildir, çok güzeldir. Tren, Meydan durağına ulaştığında inmeye niyetlenir. Fakat genç kız bir anda trenden iner.

Ertesi gün amcasını ikinci kez ziyaret etmesi gerekir. Aynı vakitte amcasının yanından ayrılır. Trene bineceği sırada genç kıyı görürse mesut olacağını düşünürken birden genç kız trene biner. İçinden onunla ilgili değişik duygular geçmektedir.

*"Bu aramızdaki konuşmanın başlangıcı oldu. Kendime sorar gibi ona sordum. Fakat ben konuştum o dinledi... Tekrar okumaya başladı. Ona okuduğu kitabı sordum. Elinde Cleopatra romanı vardı..."*¹⁴

Aralarında nasıl bir diyalog geçtiği verilmemekle birlikte kendisi kızın fazla konuşmadığını söyler. Bu durumda kızın da ondan etkilenip etkilenmediği muammadır. Genç kız artık gençte bir tutku haline gelmiştir. Hiç tanımadığı, bir kez konuşabildiği bir kızla evlilik planları-

¹² **Yuhkâ enne**, Yuhkâ enne, s.261-262.

¹³ **Yuhkâ enne**, Yuhkâ enne, s.263.

¹⁴ **en-Nikâbu't-tâir**, en-Nikâbu't-tâir, s.355-356.

na bile başlar. Geceleri uyuyamaz hale gelir. Beş altı gün tekrar istasyona gider ama genç kızı göremez. Aklından başarısızlığıyla ilgili olumsuz fikirler geçer. Kalbi sıkışır, asabileşir.

Yaz tatili biter. Çalıştığı daireye geri döner. Günlük işleriyle uğraşmaya başlar. Sonra da “*müminlerin kalbinin mutmain olduğu gibi yavaş yavaş kaza ve kadere teslim oldum.*”¹⁵ İfadesi ile genç kızın kaderinde olmadığını düşünerek kaderine teslim olur. Bu durum bize kızın, gencin muhtemelen ilk aşkı olduğu ve onu görmediğinde vazgeçebileceği fikrini verir. Fakat onunla tekrar karşılaşınca duyguları depresir.

“*Atâbetu'l-Hadrâ'da babamın avukatının bürosuna gittik. Merdivenleri çıkarken onu gördüm. Durdum. Duruşumdan hislerimi anladı... Onunla biraz yürüdüm. Sonra birden gözden kayboldu. Humma tutmuş hasta gibi titriyordum.*”¹⁶

Sonunda gizemli kız ile tekrar görüşme imkânı bulur. Üstelik bu sefer kız hislerini anlar. Fakat kızı garip bir şekilde gözden kaybeder. Yine konuşmalarının ayrıntıları verilmez. Bu olaydan sonra her gün durağın karşısındaki bir bara çeşitli bahanelerle gidip genç kızı görmek için bekler ama göremez. Sonunda, hiç beklemediği bir yerde onu tekrar görür.

“*Sonunda onunla evinde karşılaştık. Onunla beni İsmet tanıştırdı... İsmet onu bana bu Nimet diye tanıttı. Bütün azalarım kan hücum etti. Kulaklarım kızardı. Bu ismi duydum. Bu anda bütün açıklığıyla her şeyi anladım. Üzerinde beyaz bir elbise vardı. Beyaz elbisesinin uzun ve şeffaf kuyruğu vardı. Duvağı vardı. Onun yakınları, benim yakınlarım hep beraber sevinç içindeydiler. Evde şarkılar söyleniyordu. Kendimi rüyada zannettim. Şaka gibi geldi. Bu amcamın oğlu İsmet'in evlilik kutlamasıydı...*”¹⁷

Genç kızın peşinden koşturup duran genç, onun hayatında biri olabileceği ihtimalini hiç düşünmemiştir. Amcasının oğlu ile birliktelikleri ne zamandan beri olduğu açıkça verilmemiştir. Bu durum, kızın da hislerini anlamış olması, onda bir intikam isteği uyandırır ve arkadaşından bu konuda yardım isteyen bir mektup yazar. Kahramanımız, bu durumu atlatabilmiş midir veya bu durum ile ilgili bir şey yapmış mıdır, bu okuyucunun tahminine bırakılsa da kadere boyun eğen sözlerinden “*bu benim kaderimdi dedim*” intikam istediğinin anlık bir durum olabilme ihtimali ağır basar.

Tek taraflı bir aşk hikâyesinin sonunda kadere bağlandığı kurguda yazar hikâyeyi mektup tekniği ile vermiştir. Bu sebeple ben dili kullanmıştır. Yıllar sonra yazar olan arkadaşının bulunduğu mektup kahramandan izin alınıp isimler değiştirerek yayımlanmıştır. İç mekân Abbâsiye metrosu, Bilâ Fista kahvesi, iş hanı karşısındaki bar, Nimet'in evidir. Dış mekân, Abduh Paşa istasyonu 'Atâbetu'l-Hadrâ'daki iş hanıdır. Zaman olarak kesin bir tarih verilmemekle birlikte olay kahramanın yaz tatili sonunda başlayıp muhtemelen sonbaharda sona ermektedir. Kahramanlar genç, gencin arkadaşı Hüseyin, Nimet, amcası, amcasının oğlu İsmet'tir. Gencin talihsiz aşkını temsil eden Sevgi Oynatır başlığı içerik ile uyumludur.

¹⁵ en-Nikâbu't-tâir, en-Nikâbu't-tâir, s.359.

¹⁶ en-Nikâbu't-tâir, en-Nikâbu't-tâir, s.359.

¹⁷ en-Nikâbu't-tâir, en-Nikâbu't-tâir, s.360-361.

Hayat Telaşı Altında, Sinek Kuşu adlı hikâye koleksiyonunun üçüncü hikâyesidir. Hikâyede yazar Kamil adlı bir gencin hayat serüvenini bir arkadaşı vasıtasıyla okura sunmaktadır.

Olay Hamit Efendi adındaki üçüncü bir şahsın Lütfü (gencin yakın arkadaşı) ile karşılaşmasından sonra vuku bulur. Uzun zamandan beri görüşmeyen iki arkadaş birlikte oturup sohbet etmeye başlar. Konu kader meselesine gelir. Hamit Lütfü'ye konu ile ilgili fikrini sorar.

- “Bu oyuncak bir piyon gibi bizi oynatan kader hakkında ne dersin?
- Öyle mi düşünüyorsun?
- Nasıl yani kaza ve kadere inanmıyor musun?
- Sen kaza ve kadere hangi sınırlarla inanıyorsun?
- Peki, sen hareketlerimizde kaza ve kaderin hiçbir etkisi yok mu zannediyorsun?”¹⁸

Bu durum üzerine Lütfü, kader hakkında söylediklerine kanıt göstermek için Kamil'in hikâyesini tanışmalarından başlayarak anlatır.

1914 senesinde Hidiviye medresesinde sınıf arkadaşlarıdır. Kamil son derece zeki ve farklı bir çocuktur. Kısa zamanda öğretmenlerin dikkatini çeker. Lütfü ile Kamil birbirlerinin evlerine gidip gelmeye başlarlar. Bu ziyaretler sırasında Kamil'in birkaç sene önce ölen ve Ezher ulemasından olan babasının kendisine bıraktığı tasavvuf, din ilimleri ve eski edebiyata dair zengin bir kütüphaneyi de evlerinde görür.

1919'da Kurtuluş devrimi başlar. İngilizler hâkimiyetlerinin zayıflamasından korkmuş memleketin her tarafından şehit haberleri gelmeye başlamıştır. Bu yıllarda talebe birliğinin de üyesi olan Kamil okul tahsilini bırakıp vatan savunması için ülkesi adına arkadaşları ile beraber çalışmaya başlar. Bir müddet sonra Kamil ve arkadaşları hafiyelik yaparlar. Kamil'in mertebesi yükselir. Lütfü ile Kamil beş yıl kadar görüşmezler. Karşılaştıklarında Kamil Lütfü'yü bir Paşayı sorgulamak üzere yanında götürür. Lütfü, Kamil'in kat ettiği yol karşısında şaşır kalmıştır.

Bir müddet sonra Kamil ve arkadaşları dışında diğer talebeler okula dönerler. Yazarın ifadesiyle “*Hürriyet kanlarına işlemiştii. Devrim ile yaşıyorlar başka bir şey düşünmüyorlardı.*”¹⁹ Sonra bir ayaklanma olur. Her yerden insanlar toplanır. İngilizler Ezher'in kapısına bir makineli tüfek koymuşlardır. Ezherliler hücum edip bunları alırlar. Ülkenin her bir yanından İngilizlere karşı bir mücadele başlar. Kamil'in annesi sorumlu tutulmakta, polis eve gidip gelmektedir. Lütfü annesinin çektiği sıkıntıları Kamil'e ulaştırmaktadır.

Bir gün yine düzenlenen bir gösteride bir İngiliz askeri öldürülür. İngiliz askerleri kuvvet kullanarak herkesi tutuklamaya başlar. Kamil kaçarken Muhammed Ali Caddesine ulaşır. Burada bir toplulukla beraber herhangi bir evin avlusunda birleşip kapıyı arkadan kapatırlar. Artık ne olursa olsun diye düşünüp geleni arkasından vurmaya üzere tabancasını çıkarır. Topluluk içinde bir kız, Kamil'in silahını çantasına koyup onu içine düşüğü durumdan kurtarır. Askerler, onların ev halkı olduklarını, gösteri ile alakalı olmadıklarını zannederler. Yazarın ifadesi

¹⁸ en-Nikâbu't-tâir, **Tahte 'aceleti'l-hayât**, s.365-366.

¹⁹ en-Nikâbu't-tâir, **Tahte 'aceleti'l-hayât**, s.379.

ile bu durum “kader” dir. Kader, Kamil'in hayatını tam ters istikamete çevirmiştir. Kamil ve kız birbirlerine âşık olurlar.

Yine yazarın ifadesiyle “İnsan her zaman kazanamaz.” Bir gün bir cemiyetin toplantısında toplantı basılır. Tutuklanan üyeleri arasında Kamil'de vardır. Kamil dört sene mahkûm edilir. Genç kız mahkemede üzgün bir şekilde susup dua ederek Kamil'i beklemeye karar verir. Fakat yine kalabalık bir gösteri sırasında olanları izlemek için balkona çıkan kıza kör bir kurşunun isabet etmesi sonucu kız vefat eder. Kader yine ağlarını örmüştür. Kamil'i sevdiği ve evlenip mutlu olmayı düşündüğü kızıdan ayırmıştır.

Kamil iki sene kadar hapistede kalır. Çıktıktan sonra kendisini babasının bıraktığı kütüphaneye kapatır. Fıkıh, tevhit ve tasavvuf ile meşgul olmaya başlar. Bu yıllarda Lütfü, okulu bitirmiş, Kamil'de ona bir kutlama mektubu göndermiştir. Lütfü Kamil'i görmek için ziyaretine gider. Bu ziyaretin sonunda her ikisi de huzursuz olur.

*“Keşke bugün seninle karşılaşmasaydık, dedim. Bana benden çok yaşayacaksın, dedi.”*²⁰

Lütfü'yü Kamil'in annesi karşılar. Fakat kadın Kamil'in geldiği bu son halden ve evlenmemesinden dolayı çok üzgündür. Yazar, Kamil'in annesine, “Allah dileseydi Kamil bugün avukat veya milletvekili olurdu.”²¹ Cümlesini söyletmekle kadere vurgu yapmaktadır. Kamil'in kendisini eve kapatması durumunda annesinin “Allah'a çok şükür”²² ifadesi yine kadere teslimiyet anlamındadır. Yazara göre “Kader kadirdir. Kaza saygın gelecektir.”²³ Ve Kamil'in hikâyesi ile Lütfü Hamit'e kader hakkındaki düşüncelerini kanıtlamış olur.

Anlatıcı olarak yazarın hâkim olduğu hikâyede zaman zaman ben dili kullanılmıştır. Hikâye 1914'te başlamış ardından on yıl kadar bir zaman geçmiştir. Kahramanlar Kamil, annesi, sevdiği kız, arkadaşları, Lütfü, Hamit ve Paşa'dır. Mekân el-Bevâki binasının önündeki kahvehane, Özbek Parkı, Fuat, Muhammed Ali ve İmâduddîn Caddeleri, mahkeme salonu ve Asyot'tur. Başlık Kamil'in değişken hayatını yansıtmaktadır.

KADIN PAZARLAMA

Mahmûd Tâhir Lâşîn kadının önemini hayatın merkezine yerleştirir. Ona göre kadının toplumdaki konumu çevresinin özellikle erkeklerin kendisine verdiği değer ölçüsüne göredir. Bu durumda değer verilen kadın güzelleşir etrafına güzellik saçar. Değer verilmeyen kadın ise yaşamsal sıkıntılardan dolayı yanlış yollara sapabilir. Hiçbir koşulda suçlu görmediği kadın, yazara göre kutsal bir makamdadır. “Batalıktaki Karar” hikâyesinde böyle bir kadının hikâyesi anlatılır.

Batalıktaki Karar, Ney'in İronisi adlı hikâye koleksiyonunun ikinci hikâyesidir. Hikâyede bir kadının küçük kızına ve kendisine dayanılmaz bir hayat yaşatan kocasından kaçarak kötü yola düşmesi anlatılır.

²⁰ en-Nikâbu't-tâir, *Tahte 'aceleti'l-hayât*, s.385-400.

²¹ en-Nikâbu't-tâir, *Tahte 'aceleti'l-hayât*, s.386.

²² en-Nikâbu't-tâir, *Tahte 'aceleti'l-hayât*, s.386.

Baba ailesine dayanılmaz acılar yaşatırken ailesi üzerinde planlar yapan bir kişi vardı. Hikâyenin diğer kahramanı Ümmü Seyit, genç ve yakışıklı bir dul olan Tevfik'in ev işlerini yapıyordu. Çalıştığı ev, bahsedilen aileye çok yakın olan Ümmü Seyit, kadına ve küçük kızına yiyecek götürüyor güya onları açlıktan kurtarmak istiyordu. Aynı zamanda Tevfik'e bu zavallı kadının başına gelenleri anlatıyor, haklarında konuşuyorlardı. Bir gün yine bu meseleyi konuştukları bir sırada sarhoş koca bağırıp çağırmaya, vurup kırmaya, kavga etmeye başladı. Tevfik ve Ümmü Seyit koşar adımlarla kadının evine gittiler. Kavgayı durdurmak için adama çıktılar. Bu duruma öfkelenen koca karısını üç defada boşadı. Kızını bırakıp gitmesini istedi. Kızını bırakmak zorunda olan kadının bu durumu Ümmü Seyit'in ekmeğine yağ sürmüştü. İçinden sevinerek kadını evine götürdü.

Bu gecedен sonra kadın için her şey değişir. Artık eve tıklıp kalmaz. Günün yarısını Ümmü Seyit ile geçirir. Diğer yarısını da Tevfik işten gelince onun yanına çıkıp Ümmü Seyit'in yapamadığı hizmeti sunarak geçirir. Yaşadığı değişim ruhsal olduğu gibi bedensel olarak da kendini gösterir. Yazarın değimiyle sanki yeniden yaratılır.

Ümmü Seyit aklını gün be gün çeldiği kadına dışarıda daha güzel bir hayat ve mutluluk olduğunu, onu bekleyen servet ve taht olduğunu yavaş yavaş nakşeder. Kandırılan kadın için böylece yeni hayatı başlamış olur.

“Ümmü Seyit onu, Hacce'nin evine götürmeye başladı. Lüks elbiseler giyinen, sevinçli ve şen şakrak kadın akranlarıyla tanıştırdı. Akılları çelmede birbirileriyle rekabet halinde idiler. Evin hanımı ona iltifatta ileri gitti ve ağırlamasında cömert davrandı.”²⁴

Yazar hikâyeyi kadının yıllar sonra perişan bir halde kendi ağzından çıkan pişmanlık dolu sözleri ile bitirir. *“Uçurumun sonunda işte şurada şehvetin, cehaletin ve ayartmanın kurbanları vardı. Gülmeleri ağlamaya dönüşmüştü...”*

İşte buraya oturmuştu, zayıflığını elbisesi örtmemişti. Acılarını ve yaşlılığını kendine hatırlatacak parmak işaretleri de yoktu. Kaşlarını çatmış, bu hikâyeyi değişik açılardan zihninde alıp veriyordu.”²⁵

Anlatıcı olarak yazarı gördüğümüz hikâyede iç mekân kadının evi, Tevfik'in evi ve Hacce'nin evidir. Dış mekân içki satılan dükkân, tramvay ve Kahire sokaklarıdır. Kahramanlar kadın ve ailesi, Tevfik, Ümmü Seyit ve Hacce'dir. Zaman tam belirtilmemekle beraber hikâyenin başladığı zaman soğuk bir kış gecesi ve yıllar sonrasıdır. Hikâyenin başlığı kadının yanlış kararını temsil eder ve hikâye ile uyumludur.

“Tuzak” hikâyesindeki kadının durumu ise “Bataklıkta Karar” hikâyesindeki kadından oldukça farklıdır.

“Tuzak, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonunun on birinci hikâyesidir. Kahramanlardan Seyit (asıl adı İsmail), sürekli Atabe meydanının doğu tarafında, sıra sıra dizilmiş kahve-

²³ en-Nikâbu't-tâir, **Tahte 'aceleti'l-hayât**, s.386.

²⁴ Suhriyyetu'n-nây, **Fî karâri'l-hâviye**, s.88.

²⁵ Suhriyyetu'n-nây, **Fî karâri'l-hâviye**, s.88.

lerin birinde oturmaktadır. Sabah erkenden gelip hep aynı yere oturur. Kahramanlardan kahvenin diğer müdavimi Celal, meydanda kalabalıklar arasından ona buna (kadınlara) sürünmek için kalabalığı izleyen birisidir. Diğer bir kahraman Mecdi ise, 28 yaşında, ince yapılı, zarif yüzlü, zeki, güvenilir birisidir.

Kahvehanede Mecdi'nin canını sıkın gören Celal ona nasılsın diye sorar. Mecdi dün gece bir olay yaşamıştır ve bu durumdan dolayı canı oldukça sıkındır. Olayı kendi başına gelmiş gibi değil de başkasının başına gelmiş gibi “*Size bir sevgi hikâyesi anlatacağım*” diyerek anlatmaya başlar.

*“Sinemaya gitti. Film saçmaydı... Buna rağmen filmin sonunu bekledi. Çünkü ne yapacağını ve nereye gideceğini bilmiyordu. Filmden çıktığında nerdeyse gece yarısı olmuştu... Eve yürüme gitmeyi planladı... Çok geçmeden Muhammed Ali Caddesinde kesişen bir kavşakta birinin ona dur dediğini duydu. Durdu ve sese doğru yöneldi. Bir de ne görsün bir adam karanlık köşelerde duvarlara yaslanmış, ayaklarının kendini taşımaya mecali kalmamış haldeydi... Görüntüsü sokak adamı olmadığını gösteriyordu... Polisin sarhoş olduğu için kendisini tutuklayacağından korkuyordu. Bunun kendisi için ayıp olacağını söyledi... Tereddüt ve korkuyu bırakıp istediğini yaptı.”*²⁶

Sözün tam da bu kısmında Celal arkadaşı Mecdi'ye birkaç soru soracağını ve kendisine sadece evet ve hayır diye cevap vermesini söyler. Mecdi bir şeylerin olduğunu hisseder. Ama arkadaşının şakalarına alışıktır. Celal sorar, adam hafif kısa boylu mu, beyaz uzun yüzlü mü? Mecdi, evet der. Peki, burnu biraz kalkık mı? Evet, der. Sonra da dinle devamını ben anlatayım deyip uzun hikâyeyi tüm detaylarıyla anlatır.

Yaşlı adam başarılı bir öğrencilik hayatı sonunda babasının isteğiyle çiftliğin başına geçer. Çiftliğin gelirini iki katına çıkartır. Zengin bir hanımla evlenir ve mutlu olur. Fakat babasının tüccar bir arkadaşının hilesi ile hapse girer ve aile borçlu duruma düşerek tüm varlığını kaybeder. Muhtaç hale gelirler.

İsmail hikâyeyi hazin bulurken Celal'in kendi başına gelen her şeyi harfiyen bilmesi Mecdi'de büyük şaşkınlığa sebep olur. Celal devam eder. “*Adamla eve çıktınız. Adam salondaki kanepenin üzerine yığıldı. Karısını bir korku bastı. Koşarak yanına geldi. Geceliğinin üzerine saçları dökülmüş şekilde geldi.*”²⁷ O anda çıkıp gitmeyi düşündün ama kadın senden kocasının verdiği zahmetten dolayı sürekli özür diledi. Sonra da sana hikâyesini anlattı ve ağlamaya başladı değil mi, der. Mecdi'nin şaşkınlığı iyice artmıştır. “*Sen de tabii kalp sahibisin. Kadının gözyaşları kalbini ısladı. Sonra da olan oldu. Mecdi'nin utanmaktan yüzü kızardı. Allah'ın laneti yeter dedi. Celal, işte böyle, dedi...*”²⁸

Bir kahvehanede birbirleriyle konuşan üç arkadaşın sıradan bir günüdür. Fakat konu sıradan değildir. Celal'in daha önce yaşadığı deneyimi Mecdi'de de yaşamıştır. Yaşlı bir adam insanların merhamet duygusunu kullanarak kendisi için yardım ister. İnsanlar ona güvenir, dilenci olmadığına hükmederler. Çünkü sözleri ve kıyafeti düzgündür. Bu onları tuzağa düşürme

²⁶ Suhriyyetu'n-nây, **el-Fah**, s.271.

²⁷ Suhriyyetu'n-nây, **el-Fah**, s.275.

²⁸ Suhriyyetu'n-nây, **el-Fah**, s.276-277..

yöntemidir. Yaptıkları iyilik için insanları evine çağırır. Bu yaşlı adamın kadın pazarlamak için müşteri bulma yöntemidir.

Yazarın insanları hileye düşürse de kadının ağlamasını tarif ettiği “...*nergis ağacından inci taneleri döküldü. Bu inci taneleri gül ağacını suladı.*” Cümlelerindeki zariflik kadına karşı değerli bakış açısını gözler önüne serer. Celal ve İsmail hikâyeyi bitirdikten sonra rutin hallerine geri dönerler. Mecdi ise çok etkilenmiştir.

Yazarın bir kahvede sohbet şeklinde kurguladığı hikâyede kadın pazarlama konusu ele alınmıştır. Anlatıcı olarak kahramanları konuşursa da okuyucu yazarın varlığını hissetmektedir. Kahramanlar Celal, İsmail, Mecdi, yaşlı adam ve karısıdır. Belli bir zaman belirtmeyen hikâyede iç mekân kahve, kadın pazarlayan adamın evidir. Dış mekân, Atabe, Muhammed Ali Caddesi, Halvan, Nasriye, Mazalle Mahallesi'dir. Bunun yanında Mısır ve Sudan şehirlerinin adları geçmektedir. Başlık ise müşterilere kurulan tuzağı temsilen içeriğe uygundur.

ALDATMA

Aldatma konusu Mahmûd Tâhir Lâşîn'in sıklıkla işlediği konulardan biridir. Yazar, evlilik dışı ilişkiler veya aldatma gibi aile kurumunu zedeleyecek konuları işlerken özendirme-den, aldatmanın mutluluk getirmedeği vurgulanarak ahlaki bir ders verme amacı taşır.

“*İtaat Evi*” hikâyesinde yazar böyle bir evliliği konu eder. *İtaat Evi, Ney'in İronisi* adlı koleksiyonun üçüncü hikâyesidir. Yazar hikâyeye itaat evi dediği aile mahkemesinde bekleyenlerin tasviri ile başlar. Yazara göre buradaki topluluğun çoğu cahillik ve nefsi arzularına uymaları sonucu mahkeme önündedir. “*Şeriat Mahkemesi Salonu bu gün de her gün olduğu gibi... Sıradan ve yüksek tabakadan müşterileri arasında ağlayan, şikâyet eden kadın-erkek... Karısından usanmış bir koca, kocasından bıkmış bir kadın... Nafaka isteyen bir kadın, çocuğunu geri almak isteyen bir koca. Evlilik problemlerinden ve değişik ailevi sıkıntılardan bahseden bu ülkenin alt sınıfından yoğun bir topluluk...*”²⁹

Hikâyenin kahramanlarından Memduh Efendi ellili yaşlarında, varlıklı, eğitilmiş bir Türk'tür. Üç evlilik yapan Memduh Efendi'nin mirasının çoğunu eşlerinden edinerek artırması mahallelinin ağzındadır. Memduh Efendi'nin üçüncü eşi olan Naime, annesinin arkadaşı olan dul bir kadının kızı olması hasebiyle onunla evlendirilmiştir. Çok güzel, eğitilmiş, hayat dolu, zarif bir kızdır. Evlendikten sonra pencereyi açması, hizmetçi ile konuşması, istediği gibi giyinmesi ve avluya çıkması kocası tarafından yasaklanan Naime sonunda bu duruma dayanamaz. Evi terk ederek kendini mahkeme salonunda bulur.

Mahkeme kapısında beklerlerken Memduh Efendi ile yaşlı bir kadın arasında geçen bir diyalogda yazar durumu daha iyi açıklamak için darb-ı mesel kullanır. “*İtaat yeri! Şu genç kız için yüreğim parçalanıyor! Bu nasıl olur, oğlum... Darb-ı mesele göre: kişi sevdiğini yerden yere vurmuş. Öyle ise Allah için serbest bırak. Rabbimiz belki başkasıyla kısmetimizi açar. Ona da bir başkasıyla kısmet verir.*”³⁰

²⁹ Suhriyyetu'n-nây, **Beytu't-tâ'a**, s.90.

³⁰ Suhriyyetu'n-nây, **Beytu't-tâ'a**, s.92.

Aile mahkemesinde, hâkimin verdiği karar üzerine Naime, dışarıya bakan penceresi olmayan, karanlık, berbat bir yer olan sığınma evine girmiştir. Kocası kendisinden razı olmayan karısı için verilen bu karardan oldukça memnundur. Naime bu evde mutsuz ve umutsuzdur. Yazarın “zavallı” olarak nitelendirdiği Naime’nin tek tesellisi ona göz kulak olan yaşlı kadındır. Anne dediği bu kadınla ettiği sohbet, nasihatleri, onun gençlik hatıraları ve Naime’nin eski yaşamı, üzüntüsüne bir nebze ara verdiği zamanlardır. Zamanla Naimeyi seven kadın onun üzerindeki baskıyı hafifletir. Memduh Efendi’den izin alıp bazen geceleri köyünde kalmaktadır.

Naime’nin evin tavanı dışında hava alacak, eğlenecek, spor yapacak bir yeri yoktur. Güneş ışınlarının azaldığı vakitlerde orada oturup etrafa bakar. Karanlık iyice çökünce de odasına çekilir. Günler böyle geçerken bir gün bitişik binanın üzerinde kitap okuyan bir genç görür. Naime utanç ve şaşkınlık içindedir. Bunu anneye anlatmak ister fakat yapamaz.

Genç, hukuk okumak için Kahire’ye gelen Hamdi’dir. Zamanla aralarında bir sevgi oluşur. Fakat genç, Naime’nin kocası gibi alaycı biridir. Yaşadığı ilişkiden kulislerde övünür olmuştur. Genç için evlilik her şey demek değildir. İnsanlar kararlılığından dolayı onu kutlarlar. Yazar bu bölümde sevgi kavramını eleştirir. Kutsal bir kavram olmadığını, değişken olduğunu vurgular. “*Sevgi denilen nesne sanıldığı gibi temiz ve şerefli değildi. Ya da sanıldığı gibi uzun soluklu değildi. Çabucak bozulur ve kokardı. Bir genç kız ile bir delikanlı ya da bir bekâr delikanlı ile kocasının ihmal ettiği bir kadın arasındaki ilişki en çirkin bir duruma dönüşebilirdi.*”³¹

Hamdi ile olan ilişkisinden hamile kalan Naime’nin hamilelik durumunu öğrenen kocası kendisini zafer kazanmış birisi gibi görür. Daha önce hiç çocuğu olmayan Memduh Efendi sevinçten havalara uçmuştur. Hanımını eve geri getiren Memduh Efendi çocuk için bir kutlama düzenler. Bunun için mahalleye altın simle üzerine şöyle yazdırdığı davetiyeleri dağıtır;

“Zaman kutlayarak karşıladı

Bugün bir çocukla geldi

Kuşlar uçarak ötüştü

*Size müjde bize müjde”*³²

Yazar, hikâyeyi adeta Memduh Efendi ile alay eder bir şekilde sonlandırır.

İç mekân Memduh Efendi’nin evi, sığınma evi ve adliyedir. Dış mekân adliyenin dışı, sığınma evinin tavanı ve Kahire’dir. Kahramanlar Memduh, Naime, Hamdi, anne ve adliyedeki yaşlı kadındır. Herhangi bir zaman belirtilmemekle birlikte bir çocuğun doğmuş olması düşünülerek bir yılı aşkın bir zaman dilimi kullanılmıştır diyebiliriz. Hikâyenin bütününde yazarın varlığını hissedilmektedir. Hikâyede akıcı bir dil kullanılmış olup fasih Arapça kullanılmıştır. Diyaloglar halk diliyle verilmiştir. *İtaat Evi* başlığı konu içeriğiyle uyumludur.

“*Hayânın Rengi*” adlı hikâyede dilenci Recep Amca’nın eşi ile Kamil adında bir gencin arasında meydana gelen ahlak dışı ilişki konu edinmiştir.

Hayânın Rengi, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonunun beşinci hikâyesidir. Recep Efendi çarşılarda dilenen yaşlı bir adamdır. Kimi varlıklı ve güçlü görürse onun önünde eğilip yardım ister. Çarşıda ona yardım eden diğer bir kahraman Kamil Efendi adında 30 yaşlarında bir delikanlıdır. Recep Amca ile herkes dalga geçer ama Kamil dalga geçmez ve ona herkesten

³¹ Suhriyyetu'n-nây, **Beytu't-tâ'a**, s.98.

³² Suhriyyetu'n-nây, **Beytu't-tâ'a**, s.98.

çok yardım eder. Fakat Kamil'in asıl niyeti bambaşkadır. Recep Amca'nın yakın zamanda evlendiği genç bir ikinci eşi olduğunu öğrenmiştir. Bir gün Recep Efendi'nin hastalanmasını fırsat bilerek arkadaşlarından para toplayıp yardım adı altında Recep Efendi'nin evine karısını görmek için gider. Kamil'e kahve sunan genç eş Tevhide ile Kamil arasında bir etkileşim olur. Kamil eve tekrar gitmek için bahanesi olsun diye paranın yarısını verir.

İkinci sefer kalan parayı vermek için ziyarete gittiğinde Recep Efendi uyumaktadır. Kamil Tevhide ile konuşur. Tevhide kocasını şikâyet eder. Kendisini insan yerine koymadığını, varlığı ile yokluğunun bir olduğunu, bu hali ile kendisinin bir dul olduğunu hissettiğini söyler. Şikâyetler ve gözyaşları teselli ve öpücüklerle son bulur. Kamil amacına ulaşmıştır. Bu günden sonra Tevhide'yi unutamayan Kamil onun yanına gidebilmek için fırsat kollar.

Bir gün Kamil yolda rastladığı bir kutlamada Recep Efendi'yi yemek yerken görür. Kutlamanın son günü olması dolayısıyla adet olduğu üzere davet evinde yatılı kalacağını düşünerek Recep Efendi'nin evine gider.

“Recep Efendi kutlamada istifade edeceği bir şey kalmayınca eve döndü. Uzun uzun kapıya vurdu. Kapı hemen açılmadı. Bir süre sonra Tevhide Recep Efendi'yi azarlayarak kapıyı açtı. Bir de baktı ki tepeden turnağa kapalı boylu poslu bir kadın oturuyordu. Kim olduğunu sordu. Tevhide, büyüdüğü evdeki Allah dostu kadınlardan biri olduğunu söyledi.”³³

Kadın kılığındaki Kamil'i tanımayan Recep Efendi biraz sohbet edip uyur. Sabahleyin Kamil'in çalıştığı mekâna gidip her zamanki sözleri ile yardım ister.

“Fecr vaktinde senin için Yasin Suresi'ni okudum. Çünkü ben yapılanları unutmam. Ev halkımda senin yaptıklarını ve faziletlerini ebedi unutmayacaktır, dedi. Genç iradesine rağmen güldü. Yüzü hayâ rengine boyandı.”³⁴

Yazarın bu şekilde bitirdiği hikâyesinde Recep Efendi kötü birisidir. Para kazanmak için çalışmak yerine dilencilik yapar. Kamil ise çıkarı için iyilik yapar. Tevhide ile Recep Efendi arasında yaş farkı vardır. Zengin bir kişinin evinde rahat bir şekilde büyüyen Tevhide, bir dilenci ile evlenmiştir ve aşağılanmaktadır. Aldatmasına rağmen yine kadının haklı gösterildiği hikâyede kötü kocadan intikam alınmıştır.

İç mekân Recep Efendi'nin evidir. Dış mekân devlet daireleri ve Kahire sokaklarıdır. Karakterler Recep, Tevhide, Kamil'dir. Zaman tam olarak belirtilmemiştir. Yazarın zaman zaman alaycı bir üslup kullandığı hikâyede başlık konu ile uyumludur.

“Yaşlı Kadın” hikâyesi, yazarın aldatan tarafın erkek olması durumunu işlediği tek hikâyesidir. *Yaşlı Kadın, Hikâye Edilir Ki* adlı hikâye koleksiyonunun on ikinci hikâyesidir. Zühre, ikinci kocası ölmüş çocuksuz bir kadındır. Babasından kalan bir evde oturmakta ve kocasından kalan bir arazinin geliri ile geçinmektedir. Komşuları ile arası iyi olan bir kadındır. Ama 40 yaşlarında olmasına rağmen kendisini çok genç ve güzel zannetmek gibi bir zaafı vardır.

³³ Yuhkâ enne, *Levnu'l-hacel*, s.217.

³⁴ Yuhkâ enne, *Levnu'l-hacel*, s.218.

Bir gün hizmetçi yatak odasında temizlik yaparken pencereden içeri birinin baktığını görür ve bakan adama kötü söz söyleyerek pencereyi kapatır. Zühre bunu duyunca hizmetçiye bu davranışından dolayı kızar. Genç, kadınları tuzağa düşürüp paralarını yiyen Kamil adında bir dolandırıcıdır. Arkadaşlarının uyarısını dinlemeyen onları kıskançlıkla suçlayan Zühre, Kamil ile evlenir.

Kamil Zühre'yi kendisine sadık olduğuna inandırdıktan sonra ilk kocasından kalan arazinin bitişiğindeki araziye satıp yerine daha iyi bir arazi almalarının kar getireceğini söyler. Zühre gönülden istemese de kocasına vekâlet verir. Kamil Mülühiye'den geniş bir arazi aldığını söyler. Zühre, Kamil'den sandığına koymak üzere yerin tapusunu istediğinde Kamil tapuların banka kasasında olduğunu söyler. Zühre arazisini görmek ister fakat kendisine arazide kiracı olduğu, iki ay sonra kira anlaşmasının biteceği söylenir. Bir müddet sonra Kamil kiracı gibi davranan bir adamı eve göndererek durumun inandırıcılığını artırmıştır.

“Bir gün köyden bir adam geldi... Bilmiyormuş gibi... Mülühiye'deki arazinin sahibinin o mu olduğunu sordu. Kendini arazinin kiracısı Hac Şenâvi'nin gönderdiğini ve kirayı yenilemek istediğini söyledi.”³⁵

Kamil son oyununu Zühre'nin önceden tanıdığı Şeyh Abdulmevlâ adında bir adamı kendisine yollayarak oynar. Abdulmevlâ, bir adamın Zühre'ye ilgisi olduğunu, Kamil'in bu durumu tespit edip adamı darp ettiğini, adamın şikâyeti üzerine de tutuklandığını, bir ay sonra mahkemesi olacağını söyler. Kamil'in hapisten çıkmak için paraya ihtiyacı olduğuna Zühre'yi ikna eder. Zühre elinde avucunda ne varsa satıp kocasına gönderir. Kocasını için çokça üzülen Zühre'nin saflığından dolayı onun için acıma duygusu hissettirilir.

Bu keder İskenderiye'den gelen birinin Kamil'i gördüğünü söylemesi ile yerini şaşkınlığa bırakır. İnanamasa da teyit etmek için İskenderiye'ye gider. Kocasını otelde görünce çılgına dönen Zühre, Kamil ile tartışmaya başlar. Otel koridorundaki insanların konuşmaları Zühre'yi daha da derinden üzer. Kamil bu durumu bile fırsat olarak kullanır.

“Oteldekilerden birisi: Zamane çocuklarının Allah belasını versin. Yazık zavallı anne, dedi. Bir diğeri, Allah bize böyle bir evlat vermesin, dedi. Zühre, bu sözleri duyunca oğlum muu, diye bağırdı. Kamil: Sus, ağzını açarsan bu benim karımdır diye bağırırım, dedi.”³⁶

Zühre sonunda gerçeği anlamış ama diğer kadınlar gibi Kamil'in tuzağına düşmüştür. İç mekân Zühre'nin evi, İskenderiye'deki oteldir. Dış mekân Kahire, İskenderiye, Mülühiye'dir. Zaman tam olarak belirtilmemektedir. Yaşlı Kadın başlığı içerikle uyumludur.

Hikâye Edilir Ki hikâyesi, Avrupa düşüncesiyle yaşam sürdüren iki sevgilinin kaçamak hayatının Mısır toplumunda yer bulamamasını konu edinir.

Mahmûd Tâhir Lâşîn'in ikinci hikâye koleksiyonunun ilk hikâyesi *Hikâye Edilir Ki* başlığını taşımaktadır. Bu hikâye bulunduğu koleksiyona ismini de vermiştir. Hikâye bir kıssa ile başlar.

³⁵ Yuhkâ enne, **el-Kehletu'l-mezkuvve**, s.281.

³⁶ Yuhkâ enne, **el-Kehletu'l-mezkuvve**, s.287.

"Hikâye edilir ki, bir keresinde bir ceylan susamış. Susuzluğunu gidermek için bir kuyunun gözüne girmiş. Susuzluğunu giderdikten sonra kuyudan çıkmaya teşebbüs ettiyse de başarısız. Kuyunun başında bir tilki ona bakarak, kuyuya girmeden önce niye çıkışı düşünmedin? Demiş."³⁷

Hikâyenin ana kahramanı Nimet 22 yaşlarında akrabası Reşat'ı seven bir genç kızdır. Ailelerin anlaşmazlığından dolayı evlenmelerine izin verilmez. Reşat, Batı hayat tarzını benimseyen ve evliliği gerekli görmeyen biridir. Nimet ondan etkilenmekte ve Avrupa yaşamına özenmektedir. Tüm taliplerini geri çeviren Nimet'in anne ve babası, evde kalacağından korkmaya başlayınca ilk isteyenine evet demeye karar verirler.

Şehir dışından Mebruk Efendi Derviş adlı biri Nimet'e talip olur. Mebruk hikâyede geleneksel yaşam tarzını temsil eden Mısırlı bir devlet memurudur. "Reşat ertesi gece Nimet'e şöyle der: Bu isyan ve üzüntü niye? Niçin amacımız ve aşkımız hedefimiz olmasın? Herhangi biriyle evlenmen aşkımızın devamına vesile olsun. Bu Mebruk niçin ikimize birlikte mübarek olmasın."³⁸

Avrupa'da yaşamış olan Reşat aşklarını devam ettirebilmeleri için böyle bir yol bulmuştur. Sevgilisinin isteğiyle Nimet, Mebruk ile evlenir. Nimet'in sevmediği Mebruk ile evlenmesi herkes için bir rahatlama sağlamıştır. "Herkes kazanmıştır. Dünürcü hanım aldığı hediyelerle ve işini başarmakla kazanmıştır. Anne kızının çeyizini hazırlayıp onu gelin ettiği için kazanmıştır. Nimet, kendini kınayanları susturduğu için kazanmıştır... Mebruk, kalbini ferahlatan bir eş bulunduğu için kazanmıştır."³⁹ Bu cümlelerle yazar geleneksel yaşam tarzını eleştirmektedir.

Nimet sevgilisi ile kurduğu planı uygulamaya başlar. Kocasına türlü cilveler yapıp bir kız arkadaşı olduğunu söyler ve her gün ona gitmesi için izin ister. Bir süre sonra kocası durumdan şüphelenmeye başlar. Çünkü işten gelince Reşat'ı evde bulur. İşe giderken de Reşat'ı evde bırakır. Akrabası olmakla birlikte bu ziyaretlerin sıklığına anlam veremez. Sonunda Nimet'ten Reşat'ın eve gelmesini yasaklamasını ve gündüzleri evden çıkmamasını ister. Nimet kızmış gibi yaparak kocasının kendini sevmediğini söyler. İş tatlıya bağlanır.

Çok geçmeden hizmetçinin de şüphelenmesi ile durum ortaya çıkar. Her şeyi anlayan Mebruk polise gider. Yazar hikâyeyi ilk başta verdiği ceylan kıssasındaki özlü söz ile bitirir.

İç mekân Nimet'in baba ve koca evidir. Dış mekân Nil nehrindeki sandallar ve Kahire sokakları. Karakterler Nimet, eşi ve ailesi, Reşat, hizmetçidir. Yazar hikâye boyunca güçlü tasvirler kullanır. Bazı tasvirler neredeyse karakterlerin önüne geçmektedir. Anlatıcı olarak yazarın hâkimiyetini hikâye boyunca hissedebiliyoruz. Üslubu fasih dille yazılmış ancak diğer hikâyelerde olduğu gibi diyaloglarda halk dili kullanmıştır. Yazar, başlığı konuya uygun seçmiştir.

³⁷ Yuhkâ enne, **Yuhkâ enne**, s.172.

³⁸ Yuhkâ enne, **Yuhkâ enne**, s.173-174.

³⁹ Yuhkâ enne, **Yuhkâ enne**, s.181.

İKİNCİ EVLİLİK

Lâşîn'e göre ikinci evlilik aile hayatını özellikle de çocukları derinden sarsan bir yıkımdır. Yazar bize bu hikâyelerde çok evlilik, evlatlık edinme, istenmeyen evlilik gibi toplumun çeşitli sorunlarını aktarmıştır.

“*Kiralık Ev*” hikâyesinde ikinci evliliğini gerçekleştirmiş bir insanın yeni evliliğinin ailesini ve toplumu nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. *Kiralık Ev, Ney'in İronisi* adlı koleksiyonun dördüncü hikâyesidir. Yazar hikâyesine kiraladığı evden memnun olmayan Abbas Efendi'nin, bir arkadaşı ile beraber yeni bir ev bakmak için yaşlı bir çift olan yeni ev sahiplerinin evine gitmesi ile başlar. Abbas Efendi'nin arkadaşının çocukluğunun geçtiği mahallededirler. Arkadaşı Sururi Amca diye mahalleden birini hatırlar ve onu ziyarete giderler. Yaşlı hanımı ile tanışır. Bu esnada yine mahallede eskiden tanıdığı birinin hatırını sorar. Şükrü Bey denen bu kişi vefat etmiştir. Yaşlı kadın olayın tafsilatını anlatmak için Abbas Efendi ve eşi yukarı katı gezerken arkadaşını alıkoyar. Yazar Şükrü Bey'i okuyucuya tanıtır.

Şükrü Bey'in oğlu olmaz. Evlatlık edinir ve çocuğun adını da İvaz'dan Şükrü'ye çevirir. Okutup memur olmasını sağlar. Genç de kendi imkânlarıyla işinde yükselir. Daha sonra Şükrü Bey onu kızıyla evlendirir. Yaşlı kadın daha sonra hikâyesine Şükrü Bey'in gönül verdiği Behice ve Şükrü Bey'in eşinin ikisi arasındaki ilişkiyi anlaması kısmı ile devam eder.

“*Günlerden bir gün öğle vakti evin hanımı herhangi bir iş için merdivenin başına yakın bir yerde idi. Kocasının ayak seslerini duyduğu bir anda ayak sesi kesildi. Ne olduğunu anlamak için yaklaştı. Bir de ne olsun Behice merdivenlerden çıkıyordu. Birbirlerine fısıldadılar... Durum bir öpücükle bitti...*”

*Evin hanımı ininde rahatsız edilen bir dişi aslan gibi üzerine hücum etti. Sövüp sayarak yakasını salladı. (Sonra da terliklerini olanca gücüyle ona fırlattı. Güpegündüz bakakaldık. Böyle hiç olmamıştı. Buna gözümüzle şahit olduk.)*⁴⁰

Bundan sonra yazar, yaşlı kadının ağzından iki eşliliğin iyi bir şey olmadığını bir Nasrettin hoca fıkrası ile izah eder. Yazar, iki eşliliğin zor bir iş olduğuna, mantıklı olmadığını okuyucuyu ikna etmeye çalışır.

“*Şu anda tek eş yeterlidir. Çünkü sorumlulukların ağırlığı insanlardan daha kuvvetlidir. İki evlilerin saadeti ortada. Allah'a şikayetlerinin sesi geliyor. Gündüzleri gizli geceleri alenen Allah'a şikayet ediyorlar. İki kadınla nasıl? Mesele her şeyden önce hesabi bir mesele.*”⁴¹

Bir müddet sonra Abbas Efendi ve Sururi Efendi gelirler. Abbas Efendi üst kattaki evi geniş, masrafsız ve kiralamaya uygun bulmuştur. Daha sonra biraz sohbet ederler. Yaşlı kadın Şükrü Bey'in hikâyesini bitirir. “*Sonra baba kalp hastalığından öldü. Kendini örten topraktan*”

⁴⁰ Suhriyyetu'n-nây, **Menzilun li'l-icâr**, s.108.

⁴¹ Suhriyyetu'n-nây, **Menzilun li'l-icâr**, s.109.

başka bir mal bırakmadı. Matem günlerinin üçüncü gecesini ev halkı arasında harp zuhur etti. Utangaç ve mahcup evi terk ettiler."⁴²

İç mekân Abbas Efendi'nin eski evi ve mahalledeki yaşlı çiftin evidir. Dış mekân yine Abbas Efendi'nin eski evinin mahallesi ve yaşlı çiftin oturduğu Tarbûşî Mahallesi. Kahramanlar yaşlı kadın ve eşi, Abbas ve arkadaşı, Şükrü Bey, ailesi ve sevgilisidir. Zaman tam olarak belirtilmemekle birlikte gündüz vaktidir. Hikâye de yazarın hâkimiyetini görüyoruz. Birkaç hikâyesinde de yaptığı gibi hikâyeye içinde hikâyeye anlatarak konuya fıkra ile örnek vermiştir. "İşte bu kiralık ev"⁴³ diye biten hikâyede başlık konuya uygundur.

"Patlama" hikâyesinde iki eşli bir babanın ikinci eşinden önce ve sonra ilk ailesine davranış şekilleri ve bu durumdan etkilenen oğlu Şakir'in 'patlama'sı ele alınmıştır.

Patlama, Ney'in İronisi adlı hikâyeye koleksiyonunun altıncı hikâyesidir. Hikâyenin ana kahramanlarından baba Salih Efendi, ikinci eşi ile evlendikten sonra ilk ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaz. Aşırı derecede cimri, kavgacı ve çekilmez birine dönüşür. Yazar bir öğle yemeği sırasında ilk aileyi bize şöyle aktarır.

*"Salih Efendi Abdulvahap... Evde, önünde, hasırdan yapılmış bir masanın üstünde, bakır bir tas vardı. Yemekten önce ellerini yıkamak âdetiydi. Bunu peygamberin sünneti olduğunu öğrendiğinden beri yapıyordu. Ellerini yıkarken saçları dağınık, elbisesinin yırtıklarından kaburgaları görünen... 11 yaşlarında bir kız eline su döküyordu. Eşi Fatıma elinde peşkir, ellerini yıkamayı bitirmesini bekliyordu. Büyük oğlu Şakir kanepenin kenarında günlük gazetelerle meşguldü. Beş yaşındaki kızı Tevhide sofrada oturmuş, yüzünü babasına dönmüş, bir babasına bir sofradaki yemeklere bakıyordu."*⁴⁴

Salih Efendi, kimseye bakmamak için başını önüne eğip sofraya oturur. Sofraya sessizlik hâkimdir. Annesi küçük kızını yedirirken tavuğun gıdıklaması duyulur. Sevinip annesiyle sevincini paylaşmak isteyen küçük kız, babası yüzünden bu sevinci yaşayamaz.

Bu sırada paraya ihtiyacı olan ve babasından istemek için fırsat kollayan Şakir, annesinden bakışlarıyla destek ister. Sonunda sözü açar. Babasına yarın okula gideceğim, der. İstemeyerek oğluna ne kadar, diye sorar. Şakir, on cüneyh der. Baba, bu can sıkıcı der ve birer cüneyh çıkarıp sayarak oğluna verir. Şakir teşekkür eder. Şakir'in ayakkabısı oldukça eskimiştir. Bunun için de para ister. O sırada annesi de Şakir'e kıyafet alması için para isteyince baba sinirlerine hâkim olamaz.

"Bir anda fırtına koptu. Aniden Salih Efendi'nin boynuna oradan yüzüne kan doldu... Kızgınlığı arttı ama kadının başka seçeneği kalmamıştı. Kocasına, ne olur bey, bu senin oğlun. Onu arkadaşları arasında bu şekilde yürütme, dedi. Salih Efendi oturduğu yerden cin çarpmış gibi fırladı. Cüzdanı çıkarıp var gücüyle onu fırlattı... Aha cüzdan, hepsini alın. Senin oğlunun istediği bu... Bu isteklerinle beni öldürmeye çalışıyorsunuz, dedi. Şakir kıpkırmızı oldu. Utan-

⁴² Suhriyyetu'n-nây, **Menzilun li'l-İcâr**, s.112.

⁴³ Suhriyyetu'n-nây, **Menzilun li'l-İcâr**, s.112.

⁴⁴ Suhriyyetu'n-nây, **el-İncîcâr**, s.126.

cından yüzünü önüne eğdi. Tevhide annesinin kucağına sığındı... Anne 20 seneden beri kocasının böyle bir halini görmemişti."⁴⁵

Anne ve Şakir babayı ne kadar sakinleştirmeye çalışsa da baba daha da hiddetlenir. Oğluna ağza alınmayacak hakaretler eder. Özellikle "*Git, pazarda hamallık yap, para kazan, istediğini al*"⁴⁶ cümlesi genç Şakir'in gururuna dokunur. "*Benim için aç sokaklarda dolaşıp ölmek bu hayattan daha iyidir.*"⁴⁷ Der ve babasının verdiği parayı masanın üzerine atıp nereye gideceğini bilmeden dışarı fırlar.

Sokaklarda insanlara çarparak rastgele dolaşır. Yol onu Kasru'n-Nil'e götürür. Burada memleketlerinden ve yazlıklarından gelen talebeler görür. Temiz, yeni takım elbiseleriyle ikili üçlü guruplar halinde sağa sola gitmektedirler. İçlerinde üzüntülü olan, tek başına olan sadece odur. İntiharı bile düşünür. Fakat hem annesi üzüleceği için hem de babasıyla yüzleşmek için vazgeçer.

Eve geldiğinde babasına neden ailesine böyle davrandığını bildiğini söyleyerek hesap sorar.

"...Sana söyleyeyim bu suçu işleyeli iki sene oldu. İki seneden beri yeni hanımının yap dediğini yapıp yapma dediğini yapmıyorsun... Onun dediklerini sanki gökten inmiş Kur'ân ayeti gibi uyguluyorsun. Kan Salih Efendi'nin beynine sıçradı. Sus köpek, dedi. Şakir, istediğin kadar kız, bize kızılıyorsun ki karşına çıkmayalım. Evde herkes senden korkuyor ve titriyor. Sanki gardiyan veya katil gibisin. Sanki iblis kesildin. Baba, kapa çeneni yoksa kafanı kırarım, dedi."⁴⁸

Şakir sözlerinde babası gibi yaşlı bir adamın ikinci kez evlenmesini doğru bulmadığını da vurgular. Bunun yanında babasının dini duyguları sömüren biri olduğunu, din, dindarlık ve din âlimlerinden bahsettiği halde bizzat kendisinin hak yediğini söyler. Annesine de değer vermediğinden, maddi manevi varlığını ortaya koyduğu halde kıymeti bilinmeyen bir kadın olduğundan bahseder. Kocasının ikinci eşini bildiği halde ses çıkaramayan kadın oğluna kötülük yapmasın diye bir de kocasını teskin etmeye çalışır. Mısır toplumundaki erkek egemenliğine vurgu yapan yazar bize bu durumu "*o benim karım, istersem onu kayışla döverim*" sözüyle ifade etmektedir. Bu durumdan sıkılan Şakir, babasına annesine ve kendisine bir şey yapması halinde karşısında kendisini bulacağı ifadesiyle tehdit eder.

Oğul iki senedir biriktirdiklerini babasına söylemiştir. Despot baba, vurup kırma sözleri etse de oğlunun haklı olduğunu bilmektedir. Çocuk ertesi sabah erkenden uyanıp evden çıkacağı sırada babasının kapı sesini duyar.

"Nereye gidiyorsun, diye sordu. Şakir herhangi bir yer, dedi. Salih Efendi sırtını döndü ve okul paranla elbise paran yuvarlak masanın üzerinde oradan al, dedi."⁴⁹

⁴⁵ Suhriyyetu'n-nây, **el-İnficâr**, s.128-129.

⁴⁶ Suhriyyetu'n-nây, **el-İnficâr**, s.130.

⁴⁷ Suhriyyetu'n-nây, **el-İnficâr**, s.130.

⁴⁸ Suhriyyetu'n-nây, **el-İnficâr**, s.133.

⁴⁹ Suhriyyetu'n-nây, **el-İnficâr**, s.135.

Babanın yapısı gereği özür şekli bu hareketidir. Şakir'in parayı alıp almadığını hikâyede verilmemiştir. Bir öğle yemeği saat iki gibi başlayan hikâyeye ertesi gün sabah beş de sona erer. Mekân olarak Kahire ve Kasru'n-Nil verilmiştir. İç mekân ailenin yaşadığı evdir. Kahramanlar Salih Efendi, eşi, Şakir, Tevhide ve hizmetli kızdır. Başlık aile fertlerinin hislerini ortaya koymasını bakımından içerik ile uyumludur.

“İşte Hayat” hikâyesi, kocası ölmüş bir kadın ikinci kez âşık olmasından bahseder. *İşte Hayat, Hikâyeye Edilir Ki* adlı hikâyeye koleksiyonunun ikinci hikâyesidir. Eşi Doktor Ziya vefat edince başkahramanımız Fatıma Hanım dul kalır. Kocasının yakınları Fatıma'ya mirasından olabildiğince az hisse vermek isterler. O da bu sorunu halletmek için bir avukat bürosuna gider.

Avukat Fehim, Fatıma'yı dinlerken, arkadaşı Doktor Ziya'nın eşi olduğunu fark eder. Hatta bürosunda avukat ve Ziya'nın beraber resimleri de asılıdır. Avukat konuyu mahkemeye taşır. Mahkeme işleri için bir araya gelen avukat ile Fatıma arasında duygusal bir yakınlık oluşur. Fatıma avukata olan hisleri yüzünden vicdanen rahatsızdır. Kız kardeşinin kendisini İskenderiye'ye davet edişi tam da bu zamana denk gelir. Önce gitmek istemese de karar vermek için bir fırsat olarak düşünür ve avukata haber vererek davete icabet eder. İskenderiye'de güzel günler geçirir. Fransa'dan gelen ve yabancılara piyano dersi veren bir piyanist hanımla tanışır. “*Tek Mısırlı olarak onun piyano derslerine katılıyordu.*”⁵⁰ Burada yazar, Batı kültürüne ait bir çalgı aleti olan piyano derslerine giden tek Mısırlı olan Fatıma'yı modern kültüre yakın bir kişi olarak gösterir.

Mahkeme ileri bir tarihe ertelenmiştir. Avukat durumu bir mektupla Fatıma'ya bildirir. Fatıma ani bir kararla Kahire'ye döner ve avukat ile bürosunda buluşur. Sonra Doktor Ziya'nın duvarda asılı resmine bakarlar. “*Ölü Ziya'nın gülererek yaşayanlara baktığını görürler*”⁵¹

Yazarın bu cümle ile bitirdiği hikâyesinde Fatıma eşi ile güzel bir hayat yaşamıştır. Ardından başka bir erkeğe âşık olmak hem vicdanını rahatsız eder hem de toplum baskısını düşünür. Üstelik yeni sevdiği adam eşinin eskiden arkadaşıdır. Bürosunda resmi bile vardır. Yazar resimdeki ölmüş kocanın gülererek onlara bakmasını her zaman aralarında olacak ruhu için söylemiş olabilir. Ya da bu gülümseyişten hayatın devam ettiği mesajını çıkartabiliriz.

Dış mekân Kahire ve İskenderiye, iç mekân avukat Fehim'nin bürosu, Fatıma'nın kocası ile yaşadığı evi ve İskenderiye'de kardeşinin evidir. Kahramanlar Fatıma, kız kardeşi, Ziya, Fehim ve piyanisttir. Üslup olarak Fatıma'nın hizmetçisi yaşlı kadının konuşmaları halk dili, geriye kalan anlatım fasih Arapça ile verilmiştir. Anlatıcı olarak yazarı görüyoruz. Zaman belirtilmemiştir fakat İskenderiye'den dönüp avukatın bürosunda buluşmaları ikinci vaktindedir. *İşte Hayat* başlığı hayatın insanlara neler getireceğinin belli olmadığı anlamında hikâyenin konusu ile uyumludur.

Emanet Ne Söylüyor hikâyesinde falcı olan ilk eşin eski kocasının kendisine gelen yeni eşinden intikam alması konusu işlenmiştir. *Emanet Ne Söylüyor, Hikâyeye Edilir Ki* adlı hikâyeye koleksiyonunun on üçüncü hikâyesidir. Hikâyeye Esmâ adında bir falcının onu tanımayan, kocasının onu boşayıp kendisi aldığı Fatma ile karşılaşmasını ele alır.

⁵⁰ Yuhkâ enne, ve **Lakinneha'l-hayât**, s.191.

⁵¹ Yuhkâ enne, ve **Lakinneha'l-hayât**, s.193.

Esma evlatlık olarak büyümüştür. Yaşadığı yere yakın bir evde cinlerin olduğuna dair söylentiler vardır. Geçimini falcılıkla sağlar. Bazı insanlar orada yaşayan cinlerin Müslüman olduğu ve Esma'ya yardım ettiklerine inanır. Bazıları da Esma'nın onları kontrol altında tutabildiğine, onlarla yardımlaştığına inanır. Esma bu cinler sayesinde emanetleri bulmaktadır. Başlangıçta bu işi eğlence olsun diye yapmaya başlasa da bir müddet sonra elemi ve kederi olan herkes Esma'ya gelmeye başlar.

Esma'nın şöhreti oturduğu mahalleyi aşar. Bir gün üzerinde zenginlik alametleri olan bir hanım gelir. Esma onu görünce kan beynine fırlar. Onun yüzünden uğradığı sıkıntıyı bir anda yüzüne vurmak ister. Fakat geçirdiği tecrübelerden sakinleşip kendini toplar. Kendini tanıtmaması ve kendini tutması gelen misafirden intikam almak için bir şanstır.

Sonra da misafirin selamını saygı ile alır. Karşısına oturmasını ister. Misafir olanlardan habersiz denileni yapar. Sonra Esma bir tas ister. Misafir tasa bir altın atar. İnanca göre tas, içine bir şey atılmayınca sorulan sorulara cevap vermez. Ancak Esma, atılan altını diğer ziyaretçilerine yapmadığı bir şekilde geri verir. Amacı tası doğrulamadan para almamaktır. Misafir bunun için teşekkür eder. Esma planını uygulamaya başlar.

“...Sonra başını kaldırdı ve dedi ki: Senin ismin peygamber kızlarından birinin adı olmalı. Rukiye mi desem, Fatma mı desem, Gülsüm mü desem?. Misafir dehşetle adının Fatma olduğunu söyledi. Kocanın ismi sahabe isimlerinden biri olmalı. Ömer mi desem, Osman mı desem. Fatma'nın üzerindeki dehşet endişeye dönüştü ve kocasının adının Osman olduğunu söyledi. Falcı tası salladı. Fatma'ya gerçeği mi öğrenmek istiyorsun yoksa işaret mi istiyorsun, dedi... Seninle kocan Osman arasında nefret var. Bunu Allah'tan başka kimse bilmiyor. Lakin yaptın gördün. Son kelimeler Fatma'da endişe uyandırdı... Keşke gelmeseydim diye temenni ediyordu.”⁵²

Yazar, burada Mısır halkında sıkça görülen falcıya gitme, falcıya inanma, onun dedikleriyle hayatını yönlendirme gibi sorunları ele alır. Esma'nın birkaç şeyi bilmesi Fatma'nın ona inanmasını sağlar. Fatma'nın aklına durumu sorgulamak hiç gelmez. Psikolojik olarak sıkıntıya girer. İçeriye tesadüfen giren siyah kedi durumu pekiştirir. Fatma, Esma'nın cinleri olduğuna kesinkes inanır.

“Esma Fatma'ya sen Osman'ın ilk karısı değilsin, dedi. Osman'ın senden önce de bir karısı vardı. Osman ilk karısı ile mesut bir hayat sürüyordu. Karısı onu çok seviyordu. Sen Osman'a yanaştın... Hesabını Allah'a verirsin tas benim dediğimi diyor. Tası topladı ve sen gerçek mi istiyorsun yoksa işaret mi istiyorsun, diye tekrar sordu.”⁵³

Fatma korkmuş ve zaten olanları kabullenmeye kendini inandırmıştır. Esma, *“kediden korktuğumuz kadar Allah'tan korksaydık”* ifadesiyle ona yuvasını yıktığından dolayı Allah'tan korkmadığını hissettirir. Esma'nın eski kocası Osman'a olan sevgisi hala devam etmektedir. Esma, Fatma'ya eşinin başka biri ile görüştüğünü söyler. Eden bulur sözünün gereği kadının içini kuşkuyla doldurur.

⁵² Yuhkâ enne, **Mâzâ Yekûlu'l-vede'u?**, s.291.

⁵³ Yuhkâ enne, **Mâzâ Yekûlu'l-vede'u?**, s.292-293.

“Şimdi de Osman’ın kalbi değişti. Bir seni bir de başkasını dinliyor. Esmer bir kadın. Senin arkadaşlarından biri. Birlikte yemek yediniz. Sonra Esmâ tasını topladı, torbasına koydu... Bir miktar vakit geçtikten sonra bu oyunu bozabilmesi için ne yapması gerektiğini söylemesini istedi.”⁵⁴

Esmâ Fatma’dan kocasına ait bir şey ister. O da mendilini verir. Esmâ yedi yıldır hasretini çektiği kocasının özlemini mendildeki kokusunda gidermeye çalışır. Gelecek hafta buluşmak üzere sözleşirler.

Hikâye burada sona erer. Yazar, Esmâ ile Fatma’nın arasında daha sonra ne olduğunu okuyucunun tahminine bırakır. Hikâyede iç mekân cinlerin evi, Esmâ’nın fal işlerini yürüttüğü kendi evi, dış mekân Sancak’tır. Kahramanlar Esmâ, Fatma ve Osman’dır. Uzun bir zamandan bahsedilse de tam bir kesinlik yoktur. Anlatıcı olarak yazarı gördüğümüz hikâyenin başlığı, Esmâ’nın eski kocası Osman’ın mendilini temsil ettiği için içerikle uyumludur.

YABANCILAŞMA

Mahmûd Tâhir Lâşîn’in Fransız bir anne ve Mısırlı bir babanın çocuğunun Mısır toplumuna ayak uyduramamasını ele aldığı *Yarasa* adlı hikâyesinde baba ile kızı arasındaki fikir ayrılığını işlemiştir.

Yarasa hikâyesi, Ney’in İronisi adlı hikâye koleksiyonunun beşinci hikâyesidir. Bir gün baba Hamdi Bey çalan telefona cevap verir. Arayan kızının sevgilisidir. Onunla görüşmek için direk kızını telefona istemiştir. Bu durum babayı çileden çıkarır. Hışım ile hizmetçiyi çağırır ve kızını çağırmasını ister. Bu esnada gelen Aide adlı kızı tasvir ederken yazar, “Ancak onun Mısır’a özgü hiçbir şey taşımadığını zannedirdi.”⁵⁵ Cümlesi ile onun Mısırlılara benzemediğini vurgular. Babası Aide’ye nereye gidiyorsun, diye sorar. Aide bilmediğini söyleyince baba, yalancı diyerek hiddetlenir. Aide bu öfkeye bir anlam veremez.

Komisyoncu Richard ile birlikteliğini, sinemaya gittiklerini bildiğini söyler. Onu evinden arayıp telefona istemeye nasıl cesaret ettiği hakkında kızına hesap sorar. Kız ise sorunun Richard olmasından şaşkındır. Fakat babanın kızgınlığı artmaktadır.

“Seni ona götüren hangi şeytan? Medeni bir insan gibi sana yaptığım muamelenin karşılığı bu mu? Sana mutlak özgürlük vermemin ve güvenmemin bedeli bu mu? Sana öğrettiğim serbestlik bu mu?... İyiliğin karşılığı bu mu? Söyle.”⁵⁶

Kız, Richard ile olan ilişkisini inkâr etmemiş üstelik bunun şerefli bir ilişki olmadığını söylemiştir. Başından alevler çıkan babaya kızı sakın olmasını ona içindekileri anlatmak istediğini söyler.

“Yarasayı biliyor musun babacığım! Hayvanlar onu hemcinslerinden saymaktan kaçındılar. Çünkü onun kuşlar gibi iki kanadı var ama kuşlar onu kendilerinden saymıyorlar. Çünkü yavrularını hayvanlar gibi emziriyor... İşte benim de gerçeğim buna benziyor... Ne Mısırlılar

⁵⁴ Yuhkâ enne, *Mâzâ Yekûlu'l-vede’u?*, s.294.

⁵⁵ Suhriyyetu'n-nây, *el-Vatvât*, s.116.

beni kendilerinden sayıyorlar, ne de Avrupalılar beni kendilerinden biri olarak kabul ediyorlar... Bak, babacığım, ne kötü durumda bulunduğumu gör."⁵⁷

Hamdi Bey kızına bu durumun Mısırlılar ile uyum sağlamak istemediğinden dolayı kendi hatası olduğunu söyler. Amcasının iki kızının onu sevdiğileri halde onun onlara kibar davranmadığını böylece on dakika da kalkmak zorunda kaldıklarını söyler.

Bunun üzerine Aide hatanın kendisinde olmadığını savunur. Babasına annesini hatırlatır. Babası konuyu saptırdığını, hatasını bununla örtmeye çalıştığını söyler. Aide ise Mısırlı kızların yirmisine gelmeden evlendiklerine değinir. Mısırlı gençlerin onu, annesini dinsiz gördükleri için istemediklerini savunur. Babası bunun delice bir düşünce olduğunu söyler.

"Fethiye bir yıl önce evlendi. Seniye şimdi nişanlı. Evlenmeyen veya nişanlı olmayan bildiğim bütün kızlar benden daha küçükler... Neden?"

Bana mı soruyorsun. Bırak da güleyim.

Bırak da ağlayayım. Neden... Gerçek neden burada aristokrat diye adlandırılan yüksek tabaka gençleri, orta tabaka kızlarına mutlak olmasa da alışıldığı gibi eğitimleri ve ahlakları ne kadar iyi de olsa yönelmiyorlar... Orta tabaka gençleri ise benim gibilerinden nefret ediyorlar, çünkü onun (annemin) dini ve vatani olmadığını düşünüyorlar. Onlar çoğu zaman orta sınıf kızlarıyla yetiniyorlar."⁵⁸

Konu tekrar annesine gelince babası kendisini açıklama yapmak durumunda hisseder ve ölmüş olmasına rağmen karısını müsriflikle suçlar. *"Özellikle de (müsrifliği) Lyon'da ikinizin yaşadığı zaman ölümü ile son bulmuştu. Senin servetimizin kimin tarafından heba edildiğini bilmen gerekir. O zamanlar on beş yaşında idin.*"⁵⁹

Bunun üzerine babasının gönlünü almak isteyen kızı babası daha fazla konuşturmayıp odasına çıkmasını söyler. İzni dışında dışarı çıkamayacağını da ekler. Kız da bu duruma: *"Görünen şu ki Mısır ailesiyle uyum sağlama prensibim sanki bu olacak.*"⁶⁰ Şeklinde tepki verir.

Aide kendini yatağa atıp hıçkırıklarla ağlarken babası da bahçeye çıkıp olup biten hakkında düşünür. Ertesi sabah hizmetçi, Aide'yi uyandırmak için gittiğinde yatağında bulamaz. Arama esnasında gürültülere uyanan Hamdi Bey ne olduğunu sorar ve kendisi de evin her yerini arar. Hizmetçilere bağırıp çağırır fakat Aide yoktur. Kızının gelmemek üzere gittiğini anlar. *"Başını öne eğdi ve kendi kendine (Yarasa karanlıkta uçup gitti) dedi.*"⁶¹

Yazarın baba ile kız arasındaki çatışmayı ele aldığı hikâyede başlık Aide'nin kendisine benzettiği yarasayı ifade etmesinden dolayı konu ile uyumludur. Mekân olarak Hamdi Bey'in evi verilmiştir. Dış mekân Kahire ve Lyon şehridir. Bir sabah vakti başlayıp ertesi gün sabahle-

⁵⁶ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.117.

⁵⁷ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.119.

⁵⁸ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.120-121.

⁵⁹ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.121.

⁶⁰ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.121.

⁶¹ Suhriyyetu'n-nây, **el-Vatvât**, s.123.

yin biten hikâyenin kahramanları Aide, babası, sevgilisi, amcakızları ve hizmetçilerdir. Yazar kahramanları Arapça ve Fransızca dillerinde, çoğunlukla diyalog şeklinde konuşturmuştur.

HALK İNANIŞLARI

Mahmûd Tâhir Lâşîn, Mısır toplumunda oldukça yaygın olan batıl inançlardan bir kısmını hikâyelerinde konu edinmiştir. Şifalı otlarla tedavi, şeytan ve ruhların insanları rahatsız etmesi gibi örnekleri ele almıştır.

Kaybedilen Yarı, Ney'in İronisi adlı hikâyê koleksiyonunun yedinci hikâyesidir. Yazar hikâyede, adını vermediği kahramanını, hasta olduğunu duyduğu arkadaşı Beyyûmi Efendi'yi ziyaret etmek için yola çıkarır. Kahraman Beyyûmi Efendi'nin oturduğu mahalleye gider. Fakat yolu kaybeder. Kahramanın yolda adres sorduğu kişiler (şifacı, boşanmış bir adam, kahramanı tecavüzcü zanneden genç kız) adeta bize toplumun fakir bir mahallesinde yaşanan sorunlardan birer örnek temsil etmektedir.

İlk olarak berberin önünde duran gence Beyyûmi Efendi'nin adresini sorar. Bu sırada müşterisinin yüzünde sabunu bırakıp onun yanına gelen berber, içten bir selamlama ve nazik davranışlarından sonra ona: "*Sanırım Efendim, Sayın Beyyûmi Efendi'yi ziyaret için gelmişsiniz.*"⁶² Der.

İkinci mesleği şifacılık olan berber, Beyyûmi Efendi'nin tedavisini kabul etmediği için ona kızmakta, şifayı tıp doktorlarından aradığını söylemektedir. Adres sorduğu genci de tedavi ettiğini öne süren berber, buna kanıt olarak tedavi yöntemlerini kahramana açıklamaktadır:

"Şeker hastalığımı insülin ile değil bir cezve karışımla tedavi ediyor.

Schistosoma hastalığımı Paltartaramatik ile değil acı pelin otuyla tedavi ediyor.

Kanser hastalığımı röntgen ışınları ile değil keten tohumu ile tedavi ediyor.

Dizanteri hastalığımı Plamten ile değil bereket hâpi ile tedavi ediyor.

Tedavi ediyor...

Tedavi ediyor...

Şifa ise Allah'tandır."⁶³

Yazar "*her canlı rızkını yer*" sözü ile Beyyûmi Efendi'yi tedaviyi reddettiği için şifadan rızkı olmadığı düşüncesindedir. Bunca açıklamadan sonra şifanın Allah'tan geldiğini söyleyerek sanki kendisinde Allah vergisi, ilahi bir güç olduğuna kahramanı inandırmaya çalışır. Bir nevi, kendi reklamını yapıp müşteri kazanmayı hedefler. İçeride sabunlu yüzü ile kendisine kızan müşteriyi azarlayarak kahramana sonunda Beyyûmi Efendi'nin evinin yerini gösteren berber, Beyyûmi Efendi'ye tedaviye ikna olması için nasihat etmesini istemeyi de ihmal etmez.

⁶² Suhriyyetu'n-nây, *Cevletun hâsire*, s.139.

⁶³ Suhriyyetu'n-nây, *Cevletun hâsire*, s.139.

Kahraman bir müddet yola devam eder. Ne kadar kaldığını yolda birine sorar. O günkü işini bitirmiş olan adam, ona biraz beklemesini gideceği yere kendisinin de gideceğini söyler. Kendisi polistir. Beraber yola koyulurlar. Bu sırada adam şarkı söylemeye başlar. Yolda birdenbire karşılarında adamın eski karısı çıkar. Şarkı söylediği için kendisine bağırır. Aralarında kavga başlar.

*“Ancak bu tür bir polisin aldığı mücevheratı sattığını, tencere ve kolyeleri rehin aldığı-
nı söylediklerini duymuş olmam, bu modern faziletli ahlak hakkında içime şüphe kurdunu dü-
şürdü.*

*Arkadaşım karakola gitmeye karşı geliyordu. O ikisini sakinleştirme veya ikisini ayırma
çabam boşunaydı. Düşmanlık arttı ve lanet sesleri uçuşmaya başladı... Sonuç ne olursa olsun,
oğlunu da alacağını belirtti... O yaklaşık iki yaşındaydı. Daha önce fark edememiştim, duvarın
kenarında duruyordu. Anne-babasına bakıyordu, kendisine hayatın ilk dersini vermişlerdi.”⁶⁴*

Eşinden bir müddet önce boşanan adam, ona nafaka olarak düzenli bir şekilde aylık üç cüneyh verir. Adam yeniden evlenmiş ve nafakayı ödeyemez hale gelmiştir. Eski karısının tüm siniri bu yüzdendir. Çocuğu da yanına alan adam onu kucağına alarak yola devam eder. Bu sırada sürekli ağlayan çocuğu susturmak için bir çözüm bulamazlar. Yazar burada boşanma sonucu karı koca arasında meydana gelen kavgalardan çocukların maruz kaldığı zararı dile getirir.

En sonunda Beyyûmi Efendi'nin oturduğu apartmana gelirler. Adam üçüncü katta oturduğunu söyler. Kahramanımız apartmana girer ve merdivenleri çıkmaya başlar. Merdivenleri çıkarken bir kız onun kendilerine geldiğini zanneder. Anlayıp dinlemeden bağırıp çağırmasıyla kahramanımız donup kalır.

“Anne... Bu adam Nefuse'ye neden geliyor... Onu tutmak için nereye gitmeliyim...

Yerimde donakaldım. Genç kıza döndüm ve onun hatalı olduğunu, üçüncü kata arkadaşımın yanına çıktığını belirttim. Genç kız bana sert çıkıştığı zaman hayretimi kimse sormasın... Kaba bir sesin beni yakalaması için emrettiğini işittim.”⁶⁵

Yazar burada cehalete vurgu yapıyor. Kim olduğunu bilmeden kendisine karşı tutunulan bu tavır sonrasında kahraman tramvaya binene kadar ardına bakmadan koşar. Geldiğine geleceğine pişman olmuş haldedir.

Beyyûmi Efendi dışında ana kahramanlardan hiç birinin adı verilmemiştir. Yazar, hikâyede kahramanı konuşturmuş, ben dili kullanmıştır. Zaman olarak sabahtan başlayıp ikindi vaktinden sonra bitmektedir. İç mekân berber dükkânı, Beyyûmi Efendi'nin apartmanı, dış mekân Kahire sokakları ve el-Utka'dır. *Kaybedilen Yarı* başlığı mecazi olarak seçilmiş olup konu ile doğrudan uyumlu değildir.

İfrit'in Hikâyesi'nde kendilerine musallat olan ifriti papaz büyüyle yenebilen bir ailenin hikâyesi anlatılır. *İfrit'in Hikâyesi, Hikâye Edilir Ki* adlı hikâye koleksiyonunun on dördün-

⁶⁴ Suhriyyetu'n-nây, *Cevletun hâsire*, s.140-141.

⁶⁵ Suhriyyetu'n-nây, *Cevletun hâsire*, s.141-142.

cü hikâyesidir. Hikâye bir yazarın İfrî'tin var olduğuna nasıl inandığını okuyucuya Davut adında bir arkadaşının hikâyesini aktararak başlar. Davut oldukça güvenilir, dürüst bir adamdır. Kahramanımız onunla oturmuş kendi ağzından hikâyesini dinlemektedir.

“1920 senesiydi. Aksar şehrine taşındım. Ev 1914'te restore edilmiş, rahat, mükemmel bir evdi. Yapıldıktan sonra mahkeme binası olarak kullanılmış... Ev boşalınca Kahire'den eşimi getirdim. Aksarlı bir kadın bize hizmetçi olarak geldi... Birkaç ay geçti. Bir gece âdetimiz üzere saat on sıralarında yatmaya gittik. Uykuya dalacağımız sırada eşim aniden yatağından fırladı ve yüksek bir sesle niçin beni dövüyorsun diye bağırdı... Dehşete kapıldım ve dedim ki seni mi dövüyorum, nasıl, sana ne oldu? Şimdi yanımda ayakta duruyorsun ve beni kırbaçla dövüyorsun, dedi... Bu ana kadar cin ve şeytana inanmıyordum... Eşim dövüldüğünden dolayı acı çekiyordu. Vurulan yerlerini bana gösterdi. Vücudu morarmıştı.”⁶⁶

Bu esnada kahraman araya girer. Bunu sen de gördün mü, diye sorar. Arkadaşı ciddiyetle tabii, der. Davut'un hikâyesi giderek ilginçleşmektedir. Kanunen yasak olduğu halde silah almayı bile düşünür. *“Yaklaşık bir hafta geçti. Yine uykuya dalmak üzereydik. Merdiveni tırmanan bir ayak sesi duyduk. Eşimle dikkat kesildik. Duydun mu, dedi. Evet, dedim. Kulak verdik... Bize doğru geldiğini hissettik... Hırsız olduğunu tasavvur ettim ve düşündüm ki elinde ya bıçak, ya balta var... Allah'a sığınarak kalktım. Bir elime değnek bir elime lamba alıp adamı aramaya başladım. Kaçarsa görsün diye eşimi de balkona yerleştirdim... Onu bulamadım...”⁶⁷*

Kimseyi bulamayınca Davut da korkmaya başlar. Eşine ne diyeceğini düşünerek yanına gider. Eşini daha fazla korkutmamak için aptalca bir fikir olsa da sesin evin etrafını saran Dum ağacından geldiğini söyler. Eşi cevap vermez. Bu esnada kahraman araya girerek ona sen inandın mı, diye sorar. Yavaşça başını sallar ve ben inanıyorum ki o şeytandı, der. Bu olaydan sonra tekrar yatan Davut ve eşi yine ayak sesleri duymaya devam eder. Davut yine aramaya çıkıp eli boş döner. Eşinin yanına gittiğinde *“tabii kimseyi bulamadın, kesinlikle Dum ağacıdır”⁶⁸* diyerek kendisine inanmadığını belli eder. Sonra *“arkadaşına dönüp varsay ki şeytandır ne yapabilirirdim?”⁶⁹* Der. Kahraman gülmek için kendini toplar. Davut istediğin kadar gül ama bilesin ki anlattıklarım ciddidir, der.

Davut eşi korktuğu için işten eve erken dönmeye başlamıştır. *“Bir gün akşama yakın eve döndüğümde beni hizmetçi karşıladı. Korktuğu yüzünden okunuyordu... Eşimi kanepeye uzanmış buldum. Humma tutmuş gibi titriyordu. Benim geldiğimi anlayınca yattığı yerden doğruldu... Ne olduğunu sordum. Yanağında, sağ kolunda, koltuk altındaki yerleri işaret ederek bak, dedi... Şurada çorapları tamir etmek için oturmuştum. Uzun boylu kara bir adam bana hücum edip vurdu... Yüzümü kolumla korudum, koluma vurdu. Sonra da kayboldu.”⁷⁰*

Kahraman dehşetle ve kızarak bu iş nedir ey Davut, bu çok acayip bir şey gerçekten bunu sen söylemeseydin bunun bir şaka olduğunu varsayardım, der. Evi neden terk etmediklerini sorar. Davut da başka bir ev bulamadığını ve bir arkadaşının evinin bir bölümünde kaldıklarını

⁶⁶ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrî't**, s. 297-298.

⁶⁷ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrî't**, s. 298-299.

⁶⁸ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrî't**, s. 300-301.

⁶⁹ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrî't**, s. 300.

⁷⁰ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrî't**, s. 301-302.

nı söyler. Olay çevrede duyulmuştur hatta şehirden tanıdığı birisi gelir ona bu evin şeytanlı olduğunu söyler. *“Dediklerine göre bunlar eski Mısırluların ruhlarıymış. Bunlar bu evde idamlarına karar verilenlermiş. Sonra da kendisine bu evde eski Mısırluların ruhunun olduğunu söyleyen kardeşinin başından geçen bir olayı anlattı. O Hristiyan'dı. Bazı şeyler okuyarak ifriti hapsedtiğini ve geri çıkmadığını anlattı. Bana da böyle bir şey lazım çünkü ev hala zimmetinde, dedim... Bu papazı bana getirdi... Benden bir fincan zeytinyağı çok az da yeni su istedi. Sonra su ile yağı birbirine karıştırdı. Sonra bu karışımın birazını havaya birazını suyun etrafına savurdu... Sonra da evin her tarafını bununla beraber işaretledi. Daha sonra hiçbir hareket olmadan evde birkaç ay yaşadık.”*⁷¹

Kahraman güler ve *“papaz ifritin zindandan ebedi çıkmamasına hükmetti”*⁷² der. Davut ona gülerek sen inanmıyorsun değil mi, der. Hayır, hayır bunu düşünme şu anda eve gidince arkamdan ayak seslerinin merdivenden çıkmasından korkuyorum, diye cevap verir. Davut hikâyenin sonunu anlatır. *“Bu arada yeni bir ev aramaktan vazgeçip Kahire'ye dönmeye karar verdim... Kapısını bana açan arkadaşım gelip eşyaları toplamama yardım etti... Evde uzun, dikdörtgen bir sandık vardı. Arkadaşımınla dışarı çıkarmaya çalışıyorduk... Kapının eşiğine kadar sandığı getirdik. Evin pencereleri bir anda hep birlikte kapandı... Arkadaşım bir anda sandığı bıraktı. Kendini dışarı attı. Ve o neydi biliyor musun, diye bağırdı. Ben de ona kapanan pencerelerin sesiydi, dedim. Güldük.”*⁷³

Davut ve eşi ifritten kurtulsa da evde daha fazla yaşayamazlar. İfrit papaz sayesinde kesin olarak gitmiştir veya hapsedilmiştir. Fakat insanların üzerinde psikolojik olarak etkisi devam etmektedir. Camların muhtemelen rüzgârdan kapanması üzerine Davut ve arkadaşı korkar. Sonra da hallerine gülerler.

İç mekân Davut'un evi ve kahraman ile Davut'un konuştuğu yerdir. Dış mekân, Aksar ve Kahire'dir. Kahramanlar Davut, eşi, hizmetçisi, arkadaşı ve yazardır. Zaman 1920 yılıdır. Hikâye karşılıklı konuşma şeklinde okuyucuya aktarılan bir anıdır. Bir ifritin yaptıkları konu edilen hikâyenin başlığı konusu ile uyumludur.

DİNİ SÖMÜRÜ

Yazar, dini sömürü konusunu din adamlarının halkın dini duygularını istismar etmesini vurgulayarak öne çıkarmıştır. *Mifestofilyos, Ney'in İronisi* adlı hikâye koleksiyonunun sekizinci hikâyesidir. Hikâye Mifestofilyos kelimesinin hangi anlamlara gelebileceğini sorarak başlar ve sonunda bu ismin bir iblisin adı olduğunu açıklar. Şeytanların yaptığı bir toplantıda baş şeytan onlara insanoğlunu nasıl yoldan çıkardıklarını sorar.

“Öne çıkan şeytan şöyle der: Tam ümidimi kaybedecekken fark ettim ki insanlar dine çok bağlılar. Bunu keşfedince dini onlara çok güzel gösterdim... İnsanlara nefislerini sevdirdim... Onlara mal ve mülk sevgisi, makam-mevki tutkusu aşıladım... O hale geldiler ki bizim

⁷¹ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrît**, s. 303.

⁷² Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrît**, s. 303.

⁷³ Yuhkâ enne, **Kıssatu 'İfrît**, s. 304.

tarafımızı tutmaya başladılar. Bundan sonra dini motifler dini yıkmamıza yardımcı oldu. Müminler mümin olarak kaldılar ama delalete düştüler... ”⁷⁴

Yazar bu açıklamasından sonra Seyit Mustafa Hasan Abdulvahap Cezâvî eş-Şâzilî adlı bir şeyhin hikâyesini anlatır. Şeyh, halk arasında sevgi ve saygı duyulan birisidir. Halk kendisine hürmet edip fikir danışır. “*Namaz bitti. Şeyh elini öpenlerin arasından ilerledi... Şeyh, çarşıdaki her tabakadan insanla görüşen bir zattı. İnsanların kimi ondan sabahları fıkıh dersi okur. Öğleden sonra nahiv dersi mütalaa eder. Geri kalanların kiminin arkadaşı kiminin mürşidi kiminin nasihatçisidir. İnsanlar ona fetva sorar, bilgi alırlar...*”⁷⁵

Şeyh 25 yıllık evlidir. Bir oğlu ölmüş bir oğlu engellidir, üç tane de kızı vardır. Eşinin migren hastalığı dolayısıyla daha iyi bakılmaları, halkı kandırdığı gösterişli ibadetleriyle ilgilenbilmesi, farklı işlerini rahatça yapabilmesi için ailesini köydeki yakınlarının yanına yollamıştır. Şeyhin hizmetini komşuları ve müteveli Surûci'nin karısı Zeynep ed-Demhûciyye yapmaktadır. Zeynep Şeyhin her dediğini emir sayan saf, güzel ve genç bir kadındır. Şeyhin aklından Zeynep ile ilgili farklı fikirler geçmektedir.

Şeyh, insanların önünde saygın bir hayat yaşar. Namazdan sonra kendisine mektup getiren bir genç ile evine doğru yol alır. Mektupta Mebrûk Nevvâr adlı bir şahıs bir arazi meselesinden dolayı Hamit denen bir adama karşı kendisinden yardım ister. Genç ile ayrıldıktan sonra kırık dökük evine girer. Şeyh, mektubunda kendisinden yardım isteyen Mebrûk Nevvâr'ın topraklarına nasıl konabileceğini planlarken uyuyakalır. Şeyhi uykusundan çalan kapı zili uyandırır. Gelen Ayşe isminde 30 yaşlarında bir hanımdır. O da kocası Hamit için Mebrûk Nevvâr'a karşı yardım istemek için gelmiştir. Mektubu verdikten sonra Ayşe köyün muhtarı olan Mebrûk Nevvâr ile kocasının arasındaki husumeti anlatır. Aralarında çıkan dedikodudan dolayı muhtar Hamit'i şikâyet eder ve Hamit tutuklanır. Şeyhin mahkeme de aracı olmasını istemektedir. Konu bitince Ayşe gitmek ister. Şeyh kalması için çok ısrar eder. Ayşe, Zeynep'in de kendisi ile kalmasını isteyerek kalır. Şeyh pek razı olmasa da bir şey diyemez. Kadınlar uyuduktan sonra odalarına girer. “*Ayşe'nin sağını solunu ellemeye başlayıp yanağından öpünce Ayşe uyanıyor. Ayşe tepki verince Ayşe'ye neden korkuyorsun, kesemi arıyorum deyip hızla odadan çıkıyor. Sabah oluyor. Kesesini bulamayan Şeyh Mustafa kızıyor.*”⁷⁶

Ertesi sabah Ayşe'den umduğunu alamayan Şeyh masasına oturup Mebrûk'a bir mektup yazar. Ayşe'nin getirdiği mektubu da ilave edip buluşma talep eder. Yazar, Şeyh'in komşularının dinleyeceği şekilde vesveseli namazını kılarken hikâyeyi bitirir.

Hikâyede zaman Şeyh'in Cuma namazını kılıp eve gitmesi olarak başlayıp ertesi gün sona eriyor. İç mekân Şeyh'in evi, dış mekân caminin etrafı, köy ve Kahire sokaklarıdır. Kahramanlar Şeyh Mustafa, Zeynep, Ayşe, Hamit, Surûci, muhtar ve halktır. Hikâyenin başlığı insanları kandıran şeytanı sembolize ettiğinden dolayı konu ile uyumludur.

Sessiz Bölge hikâyesinde bir kilise görevlisinin kızı ve papaz arasındaki aşk konu edilmiştir. Papaz ile kızının ilişkisine şahit olan baba, papaza hesap sorar.

⁷⁴ Suhriyyetu'n-nây, **Mifestofiliyos**, s.145-146.

⁷⁵ Suhriyyetu'n-nây, **Mifestofiliyos**, s.146-147.

⁷⁶ Suhriyyetu'n-nây, **Mifestofiliyos**, s.156.

Sessiz Bölge, Ney'in İronisi adlı hikâye koleksiyonunun dokuzuncu hikâyesidir. Hikâye bir arkadaş toplantısı ile başlar. Arkadaşlar ihtisas için Avrupa'ya gitmeye karar veren bir arkadaşlarının gidişini kutlamak üzere içkili bir veda partisi düzenlerler. İçlerinden bazıları kâğıt (kumar) oynamak ister. Bir tanesi iflasın eşiğine gelir. Onu oyundan uzaklaştırmak için ona çok fazla içki içirip uyumasını sağlarlar. Sarhoş ettikleri arkadaşlarına içlerinden biri Endelefet adını takar. Diğerleri Endelefet kimdir, diye sorar.

Endelefet kilise de kandilleri yakan bir şahsa verilen isimdir. Genç, arkadaşlarına bildiği bir Endelefet'in hikâyesini anlatır. Bir gün Papaz'a bir genç gelerek kalbinin acıdığını ve ağır bir günah altında olduğunu söyler ve günah çıkarmak ister.

*"Genç, bir kıızı sever. Kız da genci sever... Genç zengin fakat fakir. Kız ise fakir fakat zengin. Şöyle ki, gencin babası çok zengindir fakat cimridir. Kızın babası da fakirdir. Anası öldükten sonra babası fakirliğinden dolayı kıza bakamayınca kıızı zengin bir aileye verir... Evlenip uzaklara gitmenin planlarını yaparlar... Bu arada gencin babası ölür. Büyük bir servete konar. Hayatı değişir. Kıızı terk eder."*⁷⁷

Papaz gence kızın güzel olup olmadığını sorar. Genç de güzel olduğunu söyler. Bu sorusu ile yazar, papazın çarpık zihniyetini ortaya koyar. Papaz bu kız kim, diye sorar. Genç Endelefet'in kıızı olduğunu söyler. Papaz, Endelefet'in ismini duyunca gence sadece kiliseye karşı suçlu olduğunu söyler. Genç suçu kıza karşı işlemiş fakat Papaz böyle bir sonuca varmıştır.

Bir pazar günü Endelefet kıızıyla kiliseye gelip ayin bitince Papazı ziyaret eder. Kızını Papaz'a emanet eder. Papaz kıza aşık olur. İlerleyen günlerde Endelefet kapının aralığından Papaz'ın kıızıyla kurduğu ilişkiye şahit olur. Ne yapacağını bilemez halde kendini içkiye verir. Kilisenin mahzeninde özel günler için saklanan bir şarap fıçısının giderek azalması üzerine Papaz suçluyu bulmakta güçlük çekmez. Endelefet'i çağırıp günah çıkarma sandalyesine oturtur ve şarabın nereye gittiğini sorarak itirafa zorlar. Bunun üzerine Endelefet, Papaz'a hesap sorar.

*"Papa, şu günah çıkarma sandalyesine otur ben sana bir soru sorayım... Kızımın aranızdaki alaka nedir? Papaz cevap veremez. O da ona: İrzini sana emanet ettiğim kızıma yaptığının cezası kiliseye göre nedir, diye sorar."*⁷⁸

Yazar burada asıl suçlu ve asıl haklı kavramlarını sorgulatmaktadır. Papaz, şarabı içtiği için Endelefet'i suçlayacağı esnada Endelefet daha büyük bir günahı olan Papaz'ı dini duyguları istismar ettiği için yargılar. Papaz bir babanın iyi niyetini ve umudunu söndürmüş, emanete hıyanet etmiştir. Yazar hikâye boyunca kızın duygularından hiç bahsetmez. Kız da papaza âşık mıdır yoksa aşk yaşadığı genç onu terk ettiği için psikolojisi mi bozuktur bunu bilemiyoruz.

Hikâye bitince gençler gülerler. Uyuyan Endelefet'e benzetilen arkadaşlarına duyduğunu Endelefet, derler. O da tek kelime işitmedim, der ve hikâye bu cümle ile biter.

İç mekân gençlerin parti yaptıkları bir evin odası ve kilisedir. Dış mekândan bahsedilmemiştir. Kahramanlar partideki gençler, Papaz, Endelefet, kıızı ve aşığıdır. Yazarın sıklıkla

⁷⁷ Suhriyyetu'n-nây, *Mıntıkatu's-samt*, s.161.

⁷⁸ Suhriyyetu'n-nây, *Mıntıkatu's-samt*, s.165.

kullandığı hikâye içinde hikâye tekniği bu hikâyenin de kurgusudur. Zaman olarak veda gecesi ve Pazar ayının bahsedilmiştir. Sessiz Bölge başlığı, sessiz bir ortam olan kiliseyi ya da kalplerde yaşanan aşkı ifade edebilir.

HALKIN DUYARSIZLIĞI

Yazar halkın duyarsızlığı konusunu köylünün ezilmesi, hakkının yenmesi durumunda köylünün dini söylemlerle bastırılmasını işlemiştir.

Köyde Olanlar, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonun yedinci hikâyesidir. Adı verilmeyen kahraman, bir Cuma günü arkadaşı ile birlikte arkadaşının köyünü ziyaret eder. Köyde vardıklarında uçsuz bucaksız köy manzarasından ve havasından etkilenip ferahlar. Fakat çiftçilerin işler acısı durumunu gördüğünde arkadaşı bu durumun köylülerin olağan hali olduğunu söylese de üzülür. Enteresan olan bu durumu kabullenip sessiz kalmışlardır. “...çiftçilerin durumu işler acısı. Yere kapanmışlar. Baltalarla ve oraklarla çalışıyorlar. Kimi belden yukarı kimi dizlerinden aşağı çıplak. Küçük çocuklar da babaları gibi yarı çıplak. Toz toprak içerisinde...”⁷⁹

Akşam, birlikte namaz kılmak için mescide giderler. Namaz kılarlar ve içlerinden birisi köyün nikâh memuru olan Şeyh Muhsin’i çağırma teklif eder. Şeyh Muhsin bıyıkları kesik, sakalları uzamış, kırmızı sarık ve cübbe giyen birisidir. Niçin çağrıldığını bilir. Yerine oturup tanışma faslı bittikten sonra bir hikâye anlatır.

Şeyhin hikâyesi, köyün muhtarı ve bir devlet memuru arasında geçmektedir. Başlamadan önce şeyh etkiyi artırmak için Kur’an’dan ayetler okuyup din ile ilgili kendine göre yorumlar yapar. Kahramanımız araya girip söylenenlerin yanlış olduğunu dile getirmek ister. Önce engellenir, sonunda başarır ama halk, şeyhe tam anlamıyla inanmıştır. Yazar halkın bu körü körüne inanmışlığını eleştirmektedir. Halk sefil bir halde çalıştırılmasına rağmen hakkını aramaz. Bunun yerine bu tarz kişilerin hikâyeleriyle adeta uyutulur. Kahramanımız yine araya girerek bir şeyler söylemek ister. Arkadaşı omzunu tutar ve onu susturur. Sonra Şeyh sözüne devam eder ve nihayet hikâyesine başlar:

Hikâyenin kahramanı Abdussemî, gününbirlik yaşayan bir ayakkabı tamircisidir. Lakin Allah’ın kendisi için taksimine razı olmaz. Ezelde kendine yazılı olmayan bir dereceye nefsini yükseltmek ister. Şeyh’e göre Allah’a karşı gelir. Allah da ona musibet verir. Bir gün müdür yardımcısına gidip merkezdeki hususi evine kapıcı olur. Abdussemî Efendi şehirde ceket giymeye fötr (şapka) takmaya, çarşılarda serbest dolaşmaya başlar. Fakat Abdüssemî’ye verilen vazife ve takdir edilen nimetler onun için değil fakirliğine rağmen çok güzel olan karısı içindir. Abdüssemî’den karısını yanında getirmesini böylece evdeki bazı işleri de görebileceğini söyler. Çünkü müdür yardımcısı bekârdır.

Ayakkabıcı ile karısı arasında anlaşmazlıklar baş gösterir. Bir gün kadın ev sahibine gidip kocasını şikâyet eder. Ayakkabıcı halinden şikâyet edince müdür yardımcısı kocasına onu kendi haline bırakmasını tavsiye eder. Bunun üzerine ayakkabıcı şüphelenmeye başlar. Olay gecesi müdür muavini Abdüssemî’ye bir mektup vererek onu köyün muhtarına gönderir ve

⁷⁹ Yuhkâ enne, **Hadîsu'l-karye**, s.232.

muhtarın cevabını gece değil sabah getirmesini söyler. Abdussemî mektubu alıp yola çıkar. Yolda demiryolunun kenarında bir kol uzunluğunda bir demir parçası görür. Onu alıp ani bir kararla yarı yoldan geri döner. Kapıyı açar. Karısı ile müdür yardımcısını beraber uyurken bulur. İkisini de demir parçası ile vurarak öldürür. Şeyh hikâyeye son verirken ibretli cümlelerini sarf eder. *"İşte evladım, dünya irade değil, ibadettir. Hayır da Allah'ın seçtiğidir."*⁸⁰

Şeyh'in hikâyesinde kaderine razı olmayıp hakkından fazlasını isteyen Abdussemî, Allah tarafından cezalandırılmıştır. Bu durum köylüye verilen gözdağıdır. Köylüye istekleri artarsa hem halka rezil olacağı hem de Allah tarafından cezalandırılacağı inancı yerleştirilir. Abdussemî nasıl itibarını, ailesini ve hürriyetini kaybetmişse onlar da aynı duruma düşeceklerdir. Şeyh'e göre, Allah bir insanı köylü olarak yaratmışsa bu onun kaderidir ve elindekilere razı olması gerekir. Halk bu hikâyelerle öylesine gözleri bağlanmış durumdadır ki onları uyaran, çözüm yolu gösteren insanları anlayamazlar.

İç mekân mescit, dış mekân köydür. Zaman tarihi bilinmeyen gündüzden başlayan bir cuma günü ve gecesidir. Kahramanın başından geçen bir olay anlatıldığı için hikâyede ben dili kullanılmıştır. Kahramanlar adı verilmeyen kahraman ve arkadaşı, Şeyh, köylüler. Hikâyenin başlığı yaşanan olayların köyde geçmesinden dolayı konusu ile uyumludur.

GÖREVİ KÖTÜYE KULLANMA

Lâşîn, tek hikâyede ele aldığı bu konu ile rüşvet alan kişilerin haliyle alay eder. *Bağdatlı Çavuş, Hikâye Edilir Ki* koleksiyonunun üçüncü hikâyesidir. Bir trafik polisinin bir gününü anlatmaktadır. Bağdatlı Çavuş adlı polis, meydanın ortasında trafiği yönlendirir ve halkın emniyetini sağlar. Meydan arabalar ile insanların birbirine karıştığı yoğun, Babü'l-Halk adında bir caddededir. El hareketleriyle arabaları yönlendiren Bağdatlı Çavuş aslında görevi esnasında uyumaktadır ve rüyasında gördüğü olaylara tepki olarak el kol sallayıp trafiği yönlendirmektedir.

Bir gün birdenbire meydandaki insanlar sağa sola kaçışmaya başlamıştır. Meydanda millete ceza yazan bir komiser belirir. Onun düdük sesini duyunca Bağdatlı Çavuş uyanır ve elinde bir çocuğu sürüklediğini görür. Komiser bu çocuktan iki cüneyh para alır ve Bağdatlı Çavuş'u azarlar. Çocuk, Bağdatlı Çavuş'u görünce ona komiserin kendisinden yarım riyal aldığını söyler. Amacı Bağdatlı Çavuş'u kandırıp parasını geri almaktır. *"Çocuğun yaptığı terbiyesizlikten bahsederek komiser ilk gelen tramvaya binip gider. Genç yerinden fırlar. Meydanda dikilmeye devam eden Bağdatlı Çavuş'un yanına gelir ve ona komiserin benden aldığı para aslında senin hakkındı. Niye onu ondan almıyorsun, der. Çavuş, gerçekten senden yarım riyal aldı mı, diye sorar. Genç hayatına ve şerefine yemin ederek aldığını söyler."*⁸¹

Çavuş, Komiserin peşine düşer. Genç de onu takip eder ve beraber tramvaya binerler. Komiseri yakalayıp ensesini kavrar. Parayı geri alır. Genç de Çavuş'un elinden parayı kapıp kaçır. *"Giderken Çavuş'a; Mersi ey Çavuş, çok teşekkür ederim, der."*⁸²

⁸⁰ Yuhkâ enne, **Hadîsu'l-karye**, s.240.

⁸¹ Yuhkâ enne, **eş-Şâvîş Bağdâdî**, s.199.

⁸² Yuhkâ enne, **eş-Şâvîş Bağdâdî**, s.200.

Anlatımda asıl amaç rüşveti ön plana çıkarmak ve rüşvet alan memuru küçük düşürmektir. Çavuş komiseri yakaladığında parayı aldığını düşündüğü için ona “*hırsız polis*” der. Paranın kendi hakkı olduğunu söylediğinde ise bunda bir kötülük görmez. Bunun yanında küçük bir çocuğun iki polisin elinden kaçıp bir de giderken dalga geçmesi çok gerçekçi gözükmemektedir.

İç mekân tramvay, dış mekân Kahire'nin Babü'l- Halk Caddesidir. Olay, öğleden sonra saat üç gibi yaşanmıştır. Başlık hikâyenin ana kahramanı Bağdatlı Çavuş'un adını taşımaktadır. Hikâyede çoğunlukla halk dili kullanılmıştır.

ÖLÜM

Mahmûd Tâhir Lâşîn, ölüm gerçeğini ve insanların ölümden etkilenişini ele almıştır. *Suskun Ziyaretçi* adlı hikâyesinde evlatlarını kaybeden, bu yüzden psikolojisi bozulan bir babanın dramını anlatır. *Suskun Ziyaretçi, Hikâye Edilir Ki* adlı hikâye koleksiyonunun dördüncü hikâyesidir. Kahramanımız ismi zikredilmeyen bir babadır. Baba hayatında iyi ve kötü işler yapmıştır. Daha sonra evlenip iki çocuk sahibi olmuş ve ikisini de kaybetmiştir.

Baba evlatlarını kaybetme nedeninin eskiden yaptığı kötülüklerin bedeli olduğunu düşünmektedir. Mecnuna dönen adam, iki evladının kabri arasında sessiz sedasız gidip gelmektedir.

*“Karanlık aydınlığı yok etmiş, kabirlerin arasında bir beden. Adam, öteye beriye gidip geliyordu. Serkeş bir vaziyette. Gecenin karanlığı çökmüş. Adam içini çekiyordu. Derin bir inilti duyuluyordu. Sanki azap gören ruhun inlemesi kabul edilebilirdi.”*⁸³

Kızı Zekiye'nin ölümünün babasını derinden etkilemesinin bir sebebi de vicdan azabıdır. Çünkü onu hak etmediğini düşündüğü bir damada gelin olarak verir. Bu durumu kadere bağlar. Kızının kaderi bu şekilde olmasaydı damadına hayır diyebilirdi, diye düşünür.

*“Yaşlı bir karı kocanın kötürüm derecesinde şişman olan oğullarına Zekiye'yi istemek için geldikleri günü hatırladı. Bu nasıl olur? ... Böyle birine istemelerinin edebe uygun olmadığını düşündüğünü hatırladı. Fakat kader... Şayet kader isterse yaşlı çocuk olur. Tecrübeler de budalalık olur. Kızını bunlara verdi. Kız bir anda kötüleşti... Günden güne kuruyordu.”*⁸⁴

Zekiye'ye cinlerin musallat olduğunu düşünmektedirler. Çok acı çektiği için etrafındakilere kötü davranmaktadır. Kocasını eğitilmiş biridir ve onun gerçekte midesinden hasta olduğunu bilmektedir. Onu doktorlara götürürler. Ama doktorların elinden bir şey gelmez. Kocasını da elinden bir şey gelmediği için çok üzgündür. Yazar burada hastalığın cinlerden olduğunu zanneden insanların cahil olduğunu vurgular.

Zekiye ölüm döşeginde babasıyla konuşur. Burada tıbbın yetersizliği de eleştirilir.

⁸³ Yuhkâ enne, *ez-Zâiru's-sâmit*, s. 202.

⁸⁴ Yuhkâ enne, *ez-Zâiru's-sâmit*, s. 203.

“Baba bana dua et, Allah size sağlık versin, senin nefesinde tılsım vardır. Kelimelerinde de şifa vardır. Sesini duyayım, kalbim mutmain olsun diyor. Lakin babasının sesini duyamadı. Çünkü vakit tamam oldu. Tıp yenildi, Zekiye öldü.”⁸⁵

Yazar, Zekiye'nin ölümünün kırkinci gününde, onu andıkları merasimin ardından uyu-yakalan kahramanın rüyasını bize anlatır. “...Zekiye eski güzelliğiyle kendisine doğru yürümeye, ona doğru gelmeye başladı. Küçük ayakları yere değmeden etrafında garip bir şekilde dolanıyordu. Sanki gizli bir kanatla uçuyormuş gibi... Önünde düştü... Onu kucığına aldı. Bir de kefe-ne sarılı olduğunu gördü. Yüzü açık babasına tebessüm ediyordu. Onu bağrına bastı...”⁸⁶

Bu rüyayı kızının kendisinden bir şey istemesi olarak yorumlayan baba mezarlıkta oğlunun kabrini de görünce düşünceye dalar ve iki mezar arasında gidip gelmeye başlar. Hikâyede sadece kahramanın kızı Zekiye'nin ölüm şekli anlatılmış oğlunun nasıl öldüğüne değinilmemiştir. Eşinden ve ailenin diğer fertlerinden de bahsedilmemektedir.

İç mekân Zekiye'nin baba ve koca evi, dış mekân kabristandır. Kahramanlar baba, kızı ve damadıdır. Kesin bir zaman dilimi yoktur. Başlık, babanın davranışını temsil ederek kurguya uygun seçilmiştir.

Aynadaki Hayalet hikâyesinde yazar polisiye tarzı bir anlatım tercih ederek garip bir komşunun yaşantısını merak eden bir üniversite öğrencisini ele alır.

Aynadaki Hayalet, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonunun altıncı hikâyesidir. Kahraman Kahire'de yüksek muallim mektebine kaydolmuştur. Ailesi Tanta'da oturduğu için tek başına Kahire'ye gelir. Hilmiye Caddesindeki Buheyimiye'de özel bir ev kiralar.

Yazar, bir üniversite öğrencisi olan kahramanı sosyal ve kültürel faaliyetleri olan, yaşının gerektirdiği gibi hayatını planlayan bir genç olarak vermiştir. Genç komşularından hiç biri ile selamlaşmak dışında alaka kurmaz. Fakat karşı dairesindeki komşusu ile haftalar geçtiği halde hiç karşılaşmamıştır. Merak edip komşusunu gözetlemeye başlar. Bir gün gölgesini görür ve onu hayalet olarak adlandırır.

Bir gece yürüyüşten dönmüş, yorgunluktan yavaş yavaş ayaklarını sürüyerek merdivenleri çıkarken ardında bir ayak sesi duyar. Komşusu gence sertçe selam verir. O da aynı şekilde selam verir. “Uzun boylu, sık sakallı, gözünde siyah bir gözlük vardı. Takım elbise giyiyordu...”⁸⁷

Komşusunu nihayet görmüştür fakat merakı daha da artar. Onu takip etmeye başlar ve oldukça zorlanır çünkü hem hayat düzeni bozulmuştur hem de komşusu evden dışarıya neredeyse hiç çıkmamaktadır. Ümidini kaybetmez ve bir gün onu görür.

⁸⁵ Yuhkâ enne, *ez-Zâiru's-sâmit*, s. 207.

⁸⁶ Yuhkâ enne, *ez-Zâiru's-sâmit*, s.203.

⁸⁷ Yuhkâ enne, *eş-Şebhu'l-mâsil fi'l-mirât*, s. 221.

“...Hilmiye Caddesine ulaştığımda komşumun mahalleden ayrıldığını gördüm. Beni görmemesi için saklandım. Muhammet Ali Caddesine döndü ve gözden kayboldu. Hızlandım... Huveyne Mahallesi kadar gittik... Köhne, bodrum bir eve girdi.”⁸⁸

Komşusunun peşinden gidip içeri girer. Hiçbir şey yokmuş gibi su isteyip komşusuna döner. Ona su verip istemeyerek otur derler. Komşusu konuşmadan somurtmaktadır. Küçük bir çay kaşığıyla oturduğu tahta masaya vurur. Yunan, kel kafalı, şişman bir adam olan ev sahibi gelir. Adam ona şarap içer misin, diye sorar. O da yok deyip mazeret bildirir. Bir konuşma başlatmak için komşusuna bildiği güzel bir hikâye olup olmadığını sorar. Komşu sessiz kalınca ben güzel bir hikâye biliyorum, der. Komşusu gözlerini ona kaldırıp bardağında kalanı başına dikip içer.

Genç hikâyesine başlar:

*"Bu hikâye şarap atölyesinde çalışan genç bir sekreterin başından geçmiştir. Sekreter, patronunun karısına âşık olur... Bir gün patronu kendisine ailesiyle bir av partisi düzenlediklerini, hanımı ile birlikte kendilerine eşlik etmesini istediğini söyler. Genç katiller ile anlaşır. Ava gittiğinde katiller kocanın üzerine çullanıp öldürürler. Katillerin peşinden koşar ama onları yakalayamaz. Zafer kazanmış bir kahraman edasıyla geri döner... Kadın kocasına çok üzülür... Sekreteri iş yerine müdür yapar. Gün gelir sekreter patroniçesine aşkı ilan eder. Kadın şiddetle reddeder. Ve bir ay içerisinde işi bırakmasını söyler. Ciddi bir üzüntü ile yaptıkları aklına gelir. Bir gün öldürülen patronunun hayali gözlerinin önüne gelir. Aynaya bakar. Birden aynada hayalet görünce tabancası ile aynaya ateş eder. Ayna kırılır... Genç aklını kaçıtır.”*⁸⁹

Hikâyeyi anlatırken yüzüne baktığı komşusu hiç tepki vermez ve konuşmaz. Bunun üzerine müsaade isteyip kalkar. Dışarıdan komşusunun içeride hiddetlendiğini duyar.

İlerleyen zamanlarda karşılaşan genç ve komşu, sekreterin hikâyesi ve patronun hayaletinden konuşup, hikâyeyi değerlendirirler. Bir cuma gecesi saat iki sularında genç bir eğlence partisinden dönmektedir. Merdivenlerden çıkarken komşusunun merdivenlerin korkuluklarında oturmuş, kendinden geçmiş halde görür. Onu uyandırmak istemez, evine gidip yatar ama uyuyamaz. Dairesinin kapısı çalmaya başlar. “*Kapı derinden derine çalınıyordu. Anahtar deliğinden baktım. Korkudan gözlerim fal taşı gibi açılmış, vücudum kurumuş haldeyken yavaş yavaş kapının çalınması kesildi. Anahtar deliğinden bir daha baktım. Adam, söylenerek evine girdi.*”⁹⁰ Bir müddet sonra cam kırılma sesi duyar. Bütün bina halkı uyanmış birbirine ne olduğunu sormaktadır. Komşusu önce aynaya ateş edip sonra da kendini pencereden atmıştır.

Yazar, hikâyeyi gizemli bir şekilde bitirmiştir. Gencin anlattığı hikâye, komşusu ile alakalı mıdır, genç kapıyı açsaydı ona zarar mı verecekti ya da bunu kendisi için anlatmadığını öğrenip intihardan vaz mı geçecekti? Bu soruların cevaplarını okuyucunun tahminine bırakır.

Hiçbir kahramanın adının zikredilmediği hikâye, anı olarak kurgulanmış ve ben dili kullanılmıştır. İç mekân, oturdukları bina ve Yunanlının evidir. Dış mekân, Kahire, Tanta, Bu-

⁸⁸ Yuhkâ enne, eş-Şebhu'l-mâsil fi'l-mirât, s. 223.

⁸⁹ Yuhkâ enne, eş-Şebhu'l-mâsil fi'l-mirât, s. 229.

⁹⁰ Yuhkâ enne, eş-Şebhu'l-mâsil fi'l-mirât, s. 229.

hey miye, Hilmiye Caddesi, Muhammet Ali Caddesi, Huveyne Mahallesi'dir. Zaman olarak sabah, gece yarısı, olayın olduğu Cuma günü dışında bütün bir zaman dilimi verilmemiştir. Başlık komşuyu sembolize ettiği için hikâye ile uyumludur.

BOŞANMA

Yazar, boşanma konusunu genel olarak boşanmadan aile ve çocukların etkilenmesi şeklinde işlemiştir. *Alo* hikâyesinde ani bir kızgınlık sonucu eşini boşayan bir devlet memurunun bu kararından ve sonuçlarından bahseder.

Alo, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonunun sekizinci hikâyesidir. Dört masalı bir odada Başkan, Ferit Efendi, Afifi Efendi ve Yusuf Efendi adlı memurların birer masası vardır. Saat yaklaşık sabah 9.00'dur. Memurlar oyalanmakta ve dedikodu yapmaktadır.

Daireye yeni gelmekte olan Yusuf Efendi, gelirken bir taraftan kendi kendine şarkı söyleyip bir taraftan Charlie Stone'u taklit etmektedir. Arapça konuşur, onu bırakıp İngilizce konuşur veya bir başka dille konuşmaya devam eder. Kızgındır. Ferit Efendi, Başkan'a Yusuf Efendi'yi kast ederek eşinin yüzünü görmemeye yemin etti, der. Anlatmaya devam ederken birdenbire kapı açılır. Yusuf Efendi içeri girip selam verir. Yorgun bir şekilde masasına oturur. Başkan onu teselli eder ve kararını değiştirmesini söyler. Karısının arazilerini ve malını hatırlatır. Yusuf Efendi bu işin geri dönüşü olmayan bir hal aldığını söyler.

Afifi Efendi de arkadaşına yaptığı yanlışı söylediğini söyler. Yusuf tüm barış önerilerini reddedip onu boşadım, bu işi bitirdik der. Sonra da omuzlarını elinde bir şey olmadığını ifade etmek için öne hareket ettirir. Yusuf Efendi, karısını kızgınlıkla boşamıştır. Bugün dairenin konusu budur. Yusuf Efendi'nin kendi ev içi meselesi tüm iş arkadaşları tarafından bilinmekte ve yorumlanmaktadır.

Başkan, Yusuf Efendiye özür dilemesini tavsiye eder. Ferit Efendi'de şakalar yaparak arkadaşının moralini yükseltmek ve boşanmadan onu caydırmak ister. Bu arada telefon çalmaya başlar. "*Alo ben Yusuf Efendi, evet, siz kimsiniz? Aloo aa... Ambulans? Numara yanlışı numara olmasın? Evet, ben Yusuf Efendi. Aloo kim? Ona ne olmuş? Afedersin sesini yükseltir misin, orada canlı mı diyorsun aloo aloo santral? Bağlantı koptu açık mı, aaa, öldü mü? Tam burada ahizeyi elinden düşürdü...*"⁹¹

Yusuf Efendi kayın pederinin ölüm haberini alır. Üzgün değildir. Mirastan karısını boşadığı için hak alamayacaktır. Arkadaşları bu durumu hak ettiğini söylerler. Aile bağlarının kopmaması gerektiğini pek çok hikâyesinde belirten yazar, Yusuf Efendiye bir nevi ceza vermiştir.

Hikâyede anlatıcı olarak yazarı görmekteyiz. Zaman sabah saatleri ve Yusuf Efendi'nin eşiyle kavga edip onu boşadığı bir gece öncesidir. Mekân bir devlet dairesi, kahramanlar devlet dairesindeki memurlar, Yusuf Efendi'nin eşi ve kayınpederidir. Dış mekân verilmemiştir. Başlık Yusuf'un ölüm haberini telefonla almasını temsil etmesi bakımından içeriğe uygundur.

⁹¹ Yuhkâ enne, *Alo*, s. 245.

GİZEMLİ OLAYLAR

Mahmûd Tâhir Lâşîn, eş-Şeyh Muhammed Yâmânî adlı hikâyede gizemli olayları ele almıştır. *Eş-Şeyh Muhammed Yâmânî, Hikâye Edilir Ki* adlı hikâye koleksiyonunun dokuzuncu hikâyesidir. Hikâye bir mektubun son bölümüyle başlar. Kahramanın adı ve herhangi bir özelliğinden bahsedilmemiştir. Bir ramazan günü kahraman acıkmış, açlığını bastırmaya çalışmaktadır.

Kahraman bu hal üzereyken hizmetçi gelip ona bir mektup verir. Hikâyede genel olarak ben dili kullanan yazar bu bölümde kahramanı okuyucuyla konuşturur.

“Mektubu okuyunca ürktüm. Sen de ürmezdin (ürkerdin).

Onu okuduğumda dehşete düştüm. Sen de düşmezdin. Acaba gözüm mü yanılmıştı yoksa açlık aklımı mı almıştı...

Zarfi açtım mektup şöyle başlıyordu:

Bismillâhirrahmânirrahîm, bundan sonra izin sahibinden izin geldiğinde iki elinin arasında olacağım.

Ben Menûflu Şeyh Muhammed el-Yâmânî... Ne diyeceğimi şaşırdım.

Sonunda bu garip ziyaretçiyi sizinle baş başa bırakmak istedim... Karşılama odasına indim onu bulabilirim diye ümit ettim. Odada benden ve eşyalardan başka kimse yoktu. Onu sordum hizmetçi misafirin diliyle bana iznin gelmediğini sahibinden izin çıkınca geleceğini söyledi... ”⁹²

Kahraman biraz bekler ve Şeyh gelir. Gelişi de mektubu kadar enteresandır. *“Ziyaretçinin ayakkabıları elinde bağırıyordu... Allahu ekber Allahu ekber... Açıkça şunu itiraf etmeliyim ki ilk anda korktum. İhtiyaç halinde kaçmak için kendimi hazırladım... Cesaret gösterdim ve oturmasını istedim, oturdu. Oturduğu yerde dondu ve gözlerini uzaklara çevirdi.”⁹³*

Şeyh, batık ve fildir fildir oynayan gözleri ile oldukça tuhaf bir adamdır. Başında gök kuşağı renginde, külâh şeklinde bir alet, kulaklarında diplerinde çingiraklar olan halkalar asılı, boynunda şekli ve uzunluğu muhtelif anahtarlar takılı bir halka ve delik inciden bir kolye ile ahşap bir tespih bulunmaktadır. Elyaftan bir kemer kuşanmış, kemere odundan işlenmiş bir kılıç asmıştır. Elinde büyük bir topuz ve topuzun başında sarı bakırdan bir tutacak bulunmaktadır.

Kahraman bu esnada onunla konuşmak için bir fırsat kollar. Bu arada Şeyh: *“Sahibiniz belli oldu mekânı da belli oldu. Size doygunluk ve kanaat yarın ulaşacak. Ben Şeyh Yâmânî el-Menûf”⁹⁴* diye bağırır. Doğal olarak kahraman dediğinden bir şey anlamaz. Anlamak için ona çeşitli sorular sormaya başlar.

⁹² Suhriyyetu'n-nây, eş-Şeyh Muhammed el-Yâmânî, s. 248-249.

⁹³ Suhriyyetu'n-nây, eş-Şeyh Muhammed el-Yâmânî, s. 249.

⁹⁴ Suhriyyetu'n-nây, eş-Şeyh Muhammed el-Yâmânî, s. 250.

“Ve ona sordum Vezir ’ul-Eşraf sizinle mi?

Topuzunu salladı ve geçmişte, dedi. Siz Vezir ’ul- Hilâfiye el- Ahmediye misiniz, dedim.

Halen, dedi.

İlla min istisnadan ne kastediyorsunuz, dedim.

Yemin ederek şöyle cevapladı: Sefir Nezire geldi. Doğulu kapı hasetten kapalıdır, batılı kapı karanlıktan kapalıdır, dedi. Sefir bismillah, dedi. Nezir la kuvvete illa billah, dedi. Melikle-rin kelamını ancak melikler anlar, ben Şeyh Muhammed Yâmânî bi Menûf, dedi.

Hangi sefir hangi nezir hangi kapı, dedim beni susturdu...”⁹⁵

Kahramanın cevap arayan bakışlarından dolayı Şeyh hiddetlenir. Bu durumdan oldukça korkan kahramanımız oradan ayrılıp koşarak odasına çıkar. Pencereden ona baktığında amaçsız bir yöne doğru gittiğini görür.

Yazarın büyük bir gizem içinde bitirdiği hikâyede kahramanın olanlara anlam verebilip veremediği açıklanamamaktadır. Yazar, okuyucuya da bu adam kimdir, kahraman ile alakası nedir, söylediklerinin anlamı nedir, sorularını sorduruyor.

İç mekân kahramanın evidir. Dış mekân verilmemiştir. Bir ramazan gününde geçen hikâyede kahramanlar Şeyh, ev sahibi ve hizmetlidir. Başlık esrarengiz adamın adı olup içerikle uyum sağlamaktadır.

TARİH

Yazar, *Efendimiz Nuh'un Hatıraları* adlı hikâyesinde Hz. Nuh'un ağzından gemiden önceki zamanı, gemi yapımını ve tufan olayını anlatmıştır.

Efendimiz Nuh'un Hatıraları, Hikâye Edilir Ki adlı hikâye koleksiyonunun on beşinci (son) hikâyesidir. Hikâyede Hz. Nuh hayat hikâyesini kendi ağzından anlattığı için ben dili kullanılmıştır. Hz. Nuh yaşadıklarını Pazartesi günü, Salı günü diye başlayan ifadelerde günlük tutar gibi aktarmıştır. Hikâye Hz. Nuh'un ağzından o devrin günahkâr neslinden bahsederek başlar. “Bu nesil kadar Allah'ın belası bir nesil görmedim. Allah'a sığınırım. Ehli olabildiğince şirret, olabildiğince günahkâr, olabildiğince suçlu, hatalı. Şeytanın bütün hilelerine batmış. Ne kötü bir nesil.”⁹⁶

Yazar'ın “Allah'ın belası bir nesil” ifadesi bir peygambere yakışır bir söz değildir. Aynı şekilde yazar, Hz. Nuh'a oğlu Kenan ve annesinden bahsederken çirkin bir üslup kullanmıştır. Kur'ân'daki ayetler bize Hz. Nuh'un oğluna son tebliğinde onun Peygamberlere yakışır şekilde nazik ve kibar bir üslubu olduğunu gösterir. (Hûd/42)

⁹⁵ Suhriyyetu'n-nây, eş-Şeyh Muhammed el-Yâmânî, s. 251.

⁹⁶ Yuhkâ enne, Müzekkerâtu Seyyidinâ Nûh, s. 306.

Yazar hikâyede oğlu Kenan ile Hz. Nuh arasında bir nesil çatışması varmış gibi göstermektedir.

“Oğlunun yaptıklarından Allah'a sığınan bir ihtiyarın eleminden daha büyük elem olabilir mi? Miskin Kenan. Keder ve elemle kalbimi eriten günahlarına devam ediyor. Risâletimi tasdik etmiyor... Hiçbir utanma hissi duymadan bana ayan beyan muhalefet ediyor. Sanki bu asrın gereğidir gibi bana arsızlık ve yüzsüzlük ediyor. Nefsini savunmak için öyle kelimeler kullanıyor ki ben bunları bu zamana kadar işitmemiştim. Vicdan, fikir hürriyeti, kültür, başka acayip tabirler... İstiklal, şahsiyet, bunlar nedir? Hiç şüphem yok bunlar melun İblisin sözleri.

Aaa bir de annesi var ya Vaile... Onu küçüklüğünden beri ifsat ediyor. Ona buğday veriyor buğday ile gidip elbise alıyor. Cebini yumurta dolduruyor. Gidiyor bazısı ile kumar oynuyor. Bazısı ile şarap içiyor.”⁹⁷

Yazar burada araya girerek açıklama yapar; *“Tabii ki Nuh'un zamanında para yok, mal verip mal alıyorlar. Mesela bir metre kumaş bir kilo buğday. On yumurta bir kadeh içki. İki yumurtaya ağrısız diş çekiliyor.”⁹⁸*

Sonra bir Salı gününden uygun giyinmeyen birinden bahsedilir. Bu kişinin cinsiyeti belli değildir. *“Bu sabah olanların yerine dikenler üstünde yürümeyi ve taşlanmayı yeğlerdim. Sabahtan köy halkına ve komşularıma vaaz etmek için çarşıya çıktım. Yakın olan bir tanesinin yanına gittim. Beyaz bir bez parçasını öyle üstüne sarmış ki her tarafı belli oluyor. Azcık oynattı üstü başı göründü. Azcık oynattı bu seferde kolları görünmeye başladı. Yaklaştım, ona nasihat edeyim. Tam bir şey söyleyecektim ki bağırdı ve ortalığı velveleye verdi... Kadınlar gibi güliyorlardı. İnsanlar etrafımıza toplandı. Onlara vaaz etmek istedim... Dinlemediler...”⁹⁹*

Günlüğün devamında Hz. Nuh bu seferde komşusunun oğlu ile olan bir anısından bahseder. Yazar burada uyuşturucu sorununa değinir. Hz. Nuh bir gün komşusunun evindeki bir kavga sesine uyanır. Komşusu mümin bir kişidir. Oğlu gecenin geç bir vaktinde annesinin yanına gitmiş annesinden yemek istemiştir. Ona yemek verir. Yiyince yine ister, yine verir ve verdikçe sürekli ister. Çünkü uyuşturucu kullandığından doymak bilmemektedir. Sonra da uyuşturucu bulamayınca bağıra çağıra aya güneşe sövmeye başlar. Hz. Nuh, bu nesilde ne babaya ne anneye hürmet kalmadığını, tecrübelerinin ve gördüklerinin bu topluluğun ıslah olmasından ümidini kestiğini söyler.

Ve geminin yapılmasının vahiy edildiği gün gelir. Hz. Nuh bu durumu ve yapılması gerekenleri halkına açıklar. Asi oğlu ve halkı için Allah'a dua eder. Gemi yapımını anlatır. Allah ona uzunluğu 300 kol, genişliği 50 kol, yüksekliği de 30 kol olan bir gemi yapmasını vahiy eder. Gemiye kapılar yapmasını, bir kol genişliğinde de güverte yapmasını ve geminin 3 kat olmasını emreder. Vahiy kısmı anlatıldıktan sonra Hz. Nuh gemiye kimlerin bineceğini düşünür.

⁹⁷ Yuhkâ enne, **Müzekkerâtu Seyyidinâ Nûh**, s. 306-307.

⁹⁸ Yuhkâ enne, **Müzekkerâtu Seyyidinâ Nûh**, s. 307.

⁹⁹ Yuhkâ enne, **Müzekkerâtu Seyyidinâ Nûh**, s. 307.

Günler sonra malzeme toplayarak gemiyi en güzel şekilde yapmayı planlar. Ağırılık dengesini bulmak için günlerce uğraşır. Çünkü fil, aslan, sırtlan, hayvanlar ve bunların yiyecekleri gemiye binecektir. Kesintisiz bir şekilde ve sükûnetle gemiyi çalışarak mükemmel bir gemi yapar. Bu arada kâfirler ve Şeytan çeşitli tuzaklarla onu yavaşlatmaya çalışır. O ise önemsemeyip işine devam eder.

Tufan günü gelir. Gemiye insanları ve hayvanları nasıl yerleştirdiğini ve süreci anlatır. Yazar hikâyeyi bildiğimiz gibi sona erdirir. “*Perşembe günü gök boşaldı. Nehirler taşıtı. Denizler taşıtı. Rüzgâr esti, fırtına koptu. Evler yıkıldı. Dünya tersine döndü. Kâfirlerin sesleri ayyuka çıktı. Sular dört bir yandan yükselmeye başladı. Herkes büyük bir şaşkınlığa uğradı. Ne yapacaklarını ve nereye sığınacaklarını bilemediler. Lakin gemide olanlar mutlu ve mutmain olarak Allah’a şükredip namaz kıldılar...*”¹⁰⁰

Hiz. Nuh’un hayatını anlatan hikâyede toplumsal sorunlar da vurgulanmaktadır. Kurgu bakımından oldukça farklı olan hikâyede Hiz. Nuh’un konuşma şekli, hezeyanları ve yorumları sanki bir Peygamber değil de bir halk önderiymiş gibi sunulmuştur. Kahramanlar Hiz. Nuh, ailesi ve halkıdır. Mekân gemi ve Hiz. Nuh’un yaşadığı bölgedir. Başlık olay örgüsü ile uyumludur.

EĞİTİMDE ŞİDDET

Yazar, eğitim konusunu ele aldığı tek hikâyesi olan *Okul Hayatımdan Bir Saati Çıkartıyorum* adlı hikâyede, eğitimde şiddeti vurgulamıştır.

Okul Hayatımdan Bir Saati Çıkartıyorum, Sinek Kuşu adlı hikâye koleksiyonunun dördüncü hikâyesidir. Yazar, hikâyede eğitimde şiddet konusuna değinirken bunun yanında klasik eğitim metodunu da eleştirmiştir. “*Yüzyılın başlarındaydı... O zaman bir okula gidiyordum. Açıkçası ilim öğrenmek istiyordum. Ama gerçekten çok acı çektim.*”¹⁰¹

Yeni ibretli cezaları, yeni sorumluları ve yeni hadiseleri olan bir medrese açılır. Çocukun ağzından okuyucuya medresenin ders programı ve öğretmenlerin tasvirleri verilir. “*Birinci derste hoca kısa, ağır değneğiyle parmaklarımıza vurdu. İkinci derse nahiv hocası geldi... Nahiv hocası kâne ve kardeşlerinin tarihi hayatlarıyla zihnimizi bulandırdı. Ve buna çoğulun çoğulu ile büyük âlimlerin söylediklerini ekledi.*

Bunu İngilizce dersi takip etti. Anlaşılmamış tafsilattan sonra da dördüncü derse hesap öğretmeni geldi... Takım elbise, gömlek ve kravat giyer. Takım elbisenin benzeri kimsede yok. Müthiş derecede kötü. Sanki eğlenceli bir şeytan...

Pedagoji öğretmeni de her gün bizi on konudan imtihan ediyor... Gelip on mesele diyor ve pedagojideki on konuyu anlatıyor...”¹⁰²

Şiddet çocuklara güzel yazı yazamadıklarında parmaklarına vurularak başlayıp büyüyecek devam eder. Bunun yanında her gün yapılan sınavlar ile çocuklar bıktırılır. “*İşte okul bu*” ifadesi bu tablonun özetidir.

¹⁰⁰ Yuhkâ enne, *Müzekkerâtu Seyyidinâ Nûh*, s. 311-312.

¹⁰¹ en-Nikâbu't-tâir, *Ahrucu sâaten fi hayâti'l-medresiyye*, s. 402.

Sınıf ortamında öğrenme gerçekleşemediği gibi dersi anlayıp hocalara doğru cevap verme endişesi taşıyan çocuklar korku içindedir. Hocaya cevap verebilmek için bazıları büyük sınıflardaki öğrencilerden yardım alırken bazıları da hocaların dediğini olduğu gibi defterine kayıt ederek ezberler. Hoca soru sorduğu zaman herkes parmak kaldırmak zorundadır. İçlerinden birinin kulağından tutan hocaya çocuklar canları acıdığı için ağlayarak veya bağırarak cevap verirler.

Bir gün yine hesap dersi esnasında öğretmen sorulara başlar. Herkes parmak kaldırır. Fakat kahramanımız soruyu incelemekle meşgul olduğu için parmak kaldırmaz. Durumu fark eden öğretmen cevabı ondan ister. Nasıl cevap vereceğini anlayamayan kahramanımıza şiddet uygular. Eve gittiğinde durumu fark eden babası olanları öğrenmek için okula gitmez. Alenen şiddetin izlerinin görüldüğü çocuğunu alıp direk karakola götürür.

“...Memur, babamın yalan söyleyebileceğine inanarak bana döndü. Beni sevip okşadı. Kendine ısındırdıktan sonra da benden hikâyeyi anlatmamı istedi. Aniden adamlarından birini çağırdı. Dev gibi bir polis geldi. Ona emir verdi. Polis topuklarını birbirine vurarak çıktı. Bir müddet sonra da kelepçeler ve duvara asılı zincirlerle oynamama müsaade ettiler. Bana yolu işaret ettiler acayip bir şey gördüm. Cani muallim ile korkak müdürü polis getirdi. Kimse bana şamatamdan dolayı soru sormadı. Celladımı (öğretmenimi) gördüm. Zabitin önünde duruyordu. Polis onu pataklıyordu. Korkudan sapsarı kesilmişti. Müdür, öğretmenden dolayı aşağılandı. Ve tabii ki bir daha o okula dönmedim.”¹⁰³

Okula yeni başlamış, küçük bir çocuk olan kahramanımız oyun çağındadır. Karakoldaki kelepçeler ve zincirler dahi onun için oyuncaktır. Baba 1900'lü yıllarda pek rastlanmayan bir davranışta bulunur. Okula gidip hesap sormaya dahi tenezzül etmeden okul yönetimini ve öğretmeni haksız bulup karakola şikâyet eder. Bu durum babanın kültürlü biri olduğunu düşündürür. Ve suçlular cezalandırılır. Babasının hakkını savunduğu kahraman, okuldan soğuduğunu söylediği bir ifade kullanmamış, bunun yerine yazarın kullandığı ifade ile okul hayatından bir dönemi çıkarmıştır.

Yazar hikâyede anlatıcı olarak, kahramanı konuşturmuştur. Zaman zaman alaycı bir üslup kullanılan hikâyedeki olay 1900'lü yıllarda geçmektedir. İç mekân sınıf, okul ve karakoldur. Dış mekân belirtilmemiştir. Başlık içerik ile uyumludur.

ŞÜPHE

Lâşîn'in bir kadının kocasının başka kadınla ilişkisi olduğundan şüphelenmesini ele aldığı *Sinek Kuşu* hikâyesinde kocası, karısını durumun böyle olmadığına ikna etmeye çalışır.

Sinek Kuşu, *Sinek Kuşu* adlı hikâye koleksiyonunun ilk hikâyesidir ve koleksiyona adını vermiştir. Evin hanımı psikolojik olarak hasta hissetmektedir. Kendisine yapılan bütün tedavi tekliflerini reddeder. Kocası kendisi ile ilgilendiğinde daha da sinirlenmektedir. Sonunda aralarında münakaşa yaşanır. Adam önce işi şakaya vursa da hanımının üzüntüsü, dedikoduları ciddiye alması gerektiğini anlamasını sağlar.

¹⁰² en-Nikâbu't-tâir, *Ahrucu sâaten fi hayâti'l-medresiyye*, s. 402-403.

¹⁰³ en-Nikâbu't-tâir, *Ahrucu sâaten fi hayâti'l-medresiyye*, s. 406-407.

Çift İskenderiye'de tatildedir. Kadının şüphelendiği diğer hanım da yan taraflarında kalmaktadır. Adamın eşi, bu kadına kocasına gelip konmasını temsilen "*en-Nikâbu't- Tâir (sinek kuşu)*" adını takmıştır. Hanımı, kahramanın kendisini aldattığına nerdeyse emindir. Durum gittikçe aile huzurlarını bozmaya başlamıştır. Eşinin suçlamaları ve hırçınlaşması giderek artmaktadır.

Adam ağır adımlarla eve girer. Bir türlü bahsi geçen kadını tanıyıp tanımadığını hatırlayamaz. Bir müddet sonra masanın çekmecelerini açar ve bir kutu çıkarır. Kutuda iki tane ayrı bir de tomar halinde bağlanmış mektuplar vardır. Kısa mektubu okuyunca kadının (sinek kuşu) kim olduğunu hatırlar.

İkincisi çok uzun, ayrıntılı bir mektuptur. İçinden önce bunları yakıp, atmak gelir. Fakat sonra fark eder ki kendisini temize çıkarmanın, anlattıklarında inandırıcı olmanın tek yolu bu mektuplardır. Eşini karşısına alır ve anlatmaya başlar.

*"...beni az bulunur bir dostluk bağladı. Fehim ile devlette vazife aldığımı takip eden günlerde dairede tanıştık... Bir gün gücüm yetmeyen bir işle karşılaştım. Fehim bu zor günümde işe müdahil oldu. Aramızı buldu. Böylece aramızda tanışıklık başladı. İki sadık arkadaş olmuştuk."*¹⁰⁴

İlkokulu bitirdikten sonra babasını kaybeden kahramanımızın gençliğinde maddi durumu sınırlıdır. Lise tahsilinden sonra devlet dairesinde kâtip olan kahramanımız madden yine ayağını yorganına göre uzatmak durumundadır. Fehim bu esnada hayatına girer ve ona ağabeylik yapar. Onu israftan koruyup birçok rezil işten alıkoyar. Bu sayede bir müddet sonra para bile biriktirir. O zamanın şartları ile herkes gibi Almanya'ya gitmek ister. Fehim kendi hayatından örnek verip fırsatı kaçırmaması gerektiğine onu ikna eder. Ve kahramanımız Almanya'ya gider. Üç sene sonra iktisat alanında doktora yapmış olarak döner.

Almanya dönüşü Fehim ile irtibatı kopmuştur. Sonra onun hastalandığını duyar ve ziyaretine gider. Fakat gözlerine inanamaz çünkü Fehim çok hastadır. Onu bu halde bulmak kahramana acı verir. Fehim'in eşi (sinek kuşu) ile aralarında geçen olay bu ziyaretlerin birinden sonra yaşanır.

*"Arkadaşım ile oturduk. Sohbet ettik. O arada içeri Mimi girdi. Arkadaşım onu öyle çağırıyordu. Güzel elbiseli, güzel yüzlü, süslü, uygun boylu, şiirlerde tasvir edilmiş gibi bir hanımdı."*¹⁰⁵

Hasta olduğu için ziyaretine sık giden kahramanımız, Fehim'in çok rahatsız olduğu bir gün yanında kalır. Evden çıkarken Fehim'in eşini uygunsuz bir şekilde götürür.

"Bir gece arkadaşımın ciğerlerinden kan geliyordu. Soluk alıp vermesi hızlandı. Son nefesinde gibiydi. Yanında kalmıştım. Saat 11:00 olmuştu. Çıktım. Sokağın başına geldiğimden önümde duran arabadan bir ceylan edasıyla arkadaşımın hanımı indi... Arabanın şoförüyle vedalaştı... Kızarak şöyle dedim: Kim bu adam, bu geç vakitte burada ne yapıyorsun? Cilveli ve

¹⁰⁴ en-Nikâbu't-tâir, **en-Nikâbu't-tâir**, s.326-327.

¹⁰⁵ en-Nikâbu't-tâir, **en-Nikâbu't-tâir**, s.339.

küstahça güldü. Alaylı bir şekilde af edersin sevgili kocacığım, af edersin sevgili kardeşim, dedi... Münasebetsiz tavrı hoşuma gitmedi. Gerçekten ona bir tokat attım. Onu gayr-ı ihtiyarı sarstım ve yumrukladım. Sonra da onları bıraktım..."¹⁰⁶

Ertesi gün Fehim'i ziyarete nasıl gideceğini düşünürken posta dağıtıcısı gelir. Elinde bir mektup ve Fehim'in mektuplarını sakladığı küçük sandık, bir de iki küçük mektup vardır. Mektubu açar. Durum düşündüğünden daha kötüdür. Karısı Fehim'i ona karşı doldurmuştur. Daha önce öldüğünde ailesi ile ilgilenmesini isteyen Fehim, mektupta uzun uzun buna gerek olmadığını yazar. Gerçeği ona anlatmak için Fehim'e gider.

*"Gittiğimde onu kapının eşiğinde buldum. Millet kapının önünde toplanmıştı. Gözyaşı içerisindeydiler. Bana dediler ki o öldü. Beni rezil bir adam zannettiler."*¹⁰⁷

Sadece Fehim değil insanlar da onu yanlış anlamıştır. Kader şimdi de arkadaşının karısını yan dairede karşısına çıkarmıştır. O tarihte insanları kendisine inandıramamıştır. Fakat karısı ona inanır ve aldatmadığına ikna olur.

Kahraman kendi hikâyesini anlattığı için genel olarak ben dili kullanılmıştır. Eşiyle konuşma diyaloglarına da sıkça yer verilmiştir. Zaman bir yaz tatilidir. Kahramanlar Fehim ve eşi, adı verilmeyen kahramanımız ve ailesidir. İç mekân, yazlık, Fehim'in evi, kahramanın çalıştığı dairedir. Dış mekân Cleopatra, Seyit Câbir, İskenderiye, Halvan ve Almanya'dır. Başlık arkadaşının karısını temsilen içerikle uyumludur.

SONUÇ

Medresetü'l-hadîse gurubu eleştiri, anlayış ve fikirlerinin halka ve edebi dünyaya yayılmasında önemli bir rol oynamaktaydı. Lâşîn, kendisinden önceki yazarların yazılarını inceledi, iyileştirmeye çalıştı. Uzun ve ayrıntılı giriş bölümlerini terk etmeyi uygun gördü. Bu durum modern Arap kısa hikâyesinin gelişiminin ilk aşamasında zengin bir deneyim ve karakter dünyasına sahip olmasını sağlamıştır. Eski tarz temalar işlemekten kaçındı. Kendi çalışmalarında önceki dönemlerden farklı tema, karakter ve yapı bakımından geniş bir değişim yapmayı hedeflemiştir.

Mahmûd Tâhir Lâşîn Maslahat et-Tanzîm (Şehir Planlama Departmanı) dairesinde kentsel planlama bölümünde mühendis olarak çalışırken işi gereği orta sınıf halkın tüm yaşam değerlerine, sorunlarına, karakterlerine ve günlük yaşam tarzına şahit olmuş ve gözlemlerini usta bir kalemle hikâyelerine işlemiştir. Orta sınıfın dışında kalan alt tabaka, hikâyelerde yer yer konu olmasına karşılık hiçbir zaman konu merkezinde yer almamıştır. Yoksulluğa karşı düşmanca bir tavır benimseyen Lâşîn, bu tabakayı dikkatli bir şekilde ele almıştır.¹⁰⁸

Hikâyelerinde sıradan insanların yaşamlarını anlatan Lâşîn yaşamın enginliğini, ritüel özelliklerini ve küçük olayların şiirsel anlamını fark eden karakterler sunar. Asil ve naif nitelikleri olan bu gururlu karakterler alçak gönüllülüklerinden dolayı hayata karşı kaybeden taraf

¹⁰⁶ en-Nikâbu't-tâir, **en-Nikâbu't-tâir**, s.347-348.

¹⁰⁷ en-Nikâbu't-tâir, **en-Nikâbu't-tâir**, s.351.

¹⁰⁸ Fettahoğlu, **agt.**, s.76.

olurlar. Hem mizah hem de şiirsel ironi kullandığı bu tarz zıt ifadelerde zarif ve etkili bir yöntem kullanmıştır. Hikâye içinde vurgulanmak istenen olayı anlatan bir başka kişi, hikâye içinde hikâye anlatım metodu, mektup şeklinde, anı tarzında, geriye dönüş tekniğini kullanması veya belgesel tarzı bir günlük olarak sunduğu hikâyeleri Mısır kısa hikâyesinde ilk olarak Lâşîn tarafından kullanılmıştır.¹⁰⁹

Hikâyelerde Mısır'ın çeşitli bölgelerinde bahsedilse de ana mekân Kahire'dir. Kahire onun hayal dünyasının merkezidir. Genel olarak kullandığı mekânlar; şehirdeki orta sınıf halkın evleri, devlet daireleri, kafeler, Kahire'nin yoksul ve kalabalık mahalleleri, tramvay, Nil'de bir tekne veya mezarlıktır. Yazar mekânı dar bir hareket alanı içinde vermez daha çok şehir içinde ortak kullanımlı mekânlar ve ilginç yerler sunar. Sahnelemede ise üç yöntem kullanır. Birincisi romantik tahlil; eylemi duygusal, karakterlerin ruh halleri ve nesnel bağımsızlığın reddi olarak verir. İkincisi fotoğraflık temsil; ihtimale ulaşmaya çalışır ve ayrıntıyı mutlaka açıklar. Üçüncüsü gerçekçi temsil; işlevsel bir şekilde tarif edilen bağımsızlık hem olaydan hem de karakterden mahrum edilmeyerek onlardan bir parça olur.¹¹⁰

Okuyucusu da genel olarak kendisi ve karakterleri gibi orta sınıftan oluşan Lâşîn, kendisinden beklenenin farkında olan, okuyucusunu tanıyıp desteğini almak isteyen bir yazardır. Seçtiği konular ile kendini sevdirmiş, hikâyelerinde okuyucuyu muhatap alıp bazı yazılarında okuyucu ile münakaşa etmiştir. Bazen anı bazen de mektup tekniği ile okuyucuya seslenen yazar genel olarak kendi varlığını hikâyelerinde hep hissettirmiştir.

Zaman zaman alaycı zaman zaman da samimi bir üslup kullanan yazar, bazı ammî (mahalli) kelimeleri kullanmış bu ifadeleri daha çok diyaloglar ile sunmuştur. Genel olarak sade bir dil kullanmaya çalışsa da süslü ifadelerden uzak duramamıştır. Yahyâ Hakkı'ya göre Câhız ve İbn Mukaffâ'nın döneminden miras kalan geleneksel üsluptan kurtulmayı başarmıştır. Fakat Muveylîhî ve Menfelutî'nin tesirinden kurtulamamıştır. Geleneksel ve modern türü mecz ettiği yazılarında tasvirin büyük bir yeri vardır. Hünerli bir şekilde kullandığı dilde ince nükteler, klasik ifadeler, kelime oyunları ve metonimler ilk göze çarpan sanatlardır. Kur'ân ayetlerinden örnekler kullanan yazar tasavvufa yatkın değildir.

Dini sömürü konusunda döneminde hem Müslüman şeyhlere hem de papazlara saldıran tek yazardı. Bu konuda aralarında çok benzerlik olsa da Mahmut Teymur'dan etkilendiği söylemez çünkü Lâşîn'in eserleri Teymur'un eserlerinden daha önce yayımlanmıştır.¹¹¹

Halk için sanat anlayışını benimseyen yazarın eserlerine olan rağbet devrindeki şöhretine rağmen kısa sürmüştür.

Sonuç olarak kısa hikâyenin gelişimine büyük emek veren, katkı sağlayan yazar, 1900'lü yılların Mısırındaki sorunları ele almış, çözümleri ile ilgili fikir önerilerini paylaşmış, halkı bilinçlendirmek amacıyla çalışmıştır. Batı tarzı modern Arap kısa öyküsü o ve arkadaşlarının çabası ile doğmuş ve bir yere taşınmıştır. Etkileri ilerleyen otuz yılda yazılan eserlerde görülebilir. Daha sonraki dönemlerde geliştirilerek günümüz şeklini alan modern kısa hikâyeye

¹⁰⁹ Hâfız, **agm.**, ss. 367-389.

¹¹⁰ Hâfız, **agm.**, ss. 367-389.

¹¹¹ Hâfız, **agm.**, ss. 367-389.

yazarımızın katkısı yadsınamaz. Bugünden bakarsak göstermiş oldukları çabanın amacına ulaştığını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Avad, İbrâhîm, **el-Kassâs Mahmûd Tâhir Lâşîn hayatuhu ve fennuhu**, Kahire, Mektebetu'z-Zehrâ, 2001.
- Brugman, J., **An İntroduction to the Hisory of Modern Arabic Literature in Egypt**, Brill, 1984.
- Fettahoğlu, Yeşim, Mahmûd Tâhir Lâşîn'in Hayatı ve Suhriyyetu'n-nây, Yuhkâ enne, en Nikâbu't-tâ'ir Adli Hikâye Koleksiyonlarının Tahlili, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul, 2016.
- Hâfız, Sabrî, **The Maturation of a New Literaty Genre**, Internetal Journal of Middle East Studies, Vol. 16, No.3, 1984.
- Hâfız, Sabrî, **Ruvvâdu'l-fenni'l-kısasî Mahmûd Tâhir Lâşîn**, Kahire, el-Meclisu'l-A'lâ lissekâfe, 1999.
- Kaplan, Mehmet, **Hikâye Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1984.
- Tekin, Mehmet, **Roman Sanatı (Romanın Unsurları)**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2006.